

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892.

Första Kammaren.

N:o 32.

Onsdagen den 4 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

10 punkten.

Mom. a).

Friherre Klinckowström: Denna fråga har så många gånger blifvit debatterad, dervid i allmänhet herrar pedagoger haft främsta rösten och äfven till en del afgjort beslutet, att det torde vara tid på, att äfven andra personer, föräldrar och målsmän, måtte kunna få ett ord med i laget, när det rör deras barns och myndlingars framtid och uppfostran. Det är på denna grund jag ber kammaren tillåta äfven mig framställa mina åsikter i stort i denna fråga. Jag erkänner villigt, att jag icke skall ingå i några detaljer, och detta af flera skäl, som här äro öfverflödiga att omnämna.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

(Forts)

På förmiddagen har bland andra en talare, herr Billing, uppträdt mot det, som han förmenade, så väl grundlagsvidriga som moraliskt origtiga i att neka elementarlärarne den af Kongl. Maj:t begärda tillökningen på deras löneförmåner, så vida ett *vilkor* dervid fästes. Jag erkänner att jag med mycken omsorg under den lediga tiden i dag studerat § 89 regeringsformen, hvilken skulle förbjuda att fästa detta vilkor vid aflöningens beviljande, men jag erkänner villigt, att jag har svårt att finna någon sanning i detta herr Billings uttalande. Vi veta litet hvar — och vi behöfva icke

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts)

så fasligt länge varit riksdagsmän för att veta det — att vilkor vid aflöningar mycket ofta fästs. Det har skett snart sagdt beständigt, när nya aflöningar beviljats, att vilkor fästs för tillgodonjutande deraf. Denna fråga är således icke utan prejudikat. Jag erkänner väl, att grundlagen icke bör veta af några prejudikat, men jag finner § 89 icke förbjuda det tillvägagående i denna viktiga fråga, som statsutskottet nu tillåtit sig.

Derjemte nämnde herr Billing, att det vore, såsom jag tror uttrycket föll sig, *omoraliskt* att vilja sätta elementarlärarne på svältkur, genom att förmena dem den tillökning, som här ifrågasatts. Afven för den frågan har jag sökt göra mig reda, så vidt det varit mig möjligt. Jag har nemligen jemfört den aflöning, i lön, tjänstgöringspenningar m. m., som nu tillgodokommer elementarlärarne i olika klasser och under olika benämningar, på sätt finnes upptaget i Kongl. Maj:ts statsverksproposition till denna riksdag, 8:de hufvudtiteln sid. 21—23, med det belopp, som så väl Kongl. Maj:t nu föreslagit å sid. 14 i det föreliggande betänkandet som statsutskottet förordat på sid. 56, hvilka äro nästan identiska belopp. Det är endast det vilkor, under hvilket statsutskottet blott ansett skäligt att bevilja dessa tillskott, som så djupt upprört vissa personer i kammaren. Vid denna jemförelse finna vi, att tillskotten icke äro så betydliga, att man behöfver precis befara, att elementarlärarne, ifall de icke nu få dessa tillskott, skola svälta ihjel; långt derifrån! Om man här i kammaren vill, enligt min anvisning, jemföra hvad lärarne hafva nu mot hvad de skulle få, så skall litet hvar icke jäfva hvad jag nämnt. Det hade varit riktigt, synes mig, att statsutskottet på en tabell uppställt en jemförelse öfver hvad elementarlärarne nu hafva i diverse löneförmaner och hvad de skulle få enligt förslaget, ty då hade enhvar af Riksdagens ledamöter kunnat göra sig klart begrepp om det förtjenade namnet svältkur, ifall man vid denna riksdag vägrade förhöjningen.

Hvad sjelfva frågan beträffar och de två stora momenten i denna punkt, nemligen latinherraväldet och indragningen af elementarläroverkens första klass, ber jag att få derom nämna några ord. Jag finner, att om man vill se klart, latinherraväldet numera är oberättigadt. Att ett studium af latinet skall ega rum och måste ega rum för vissa personer, som egna sig åt åtskilliga yrken, finner jag vara alldeles naturligt, exempelvis för dem, som vilja gå den teologiska, den juridiska eller läkarevägen. Det är de tre stora afdelningar, der måhända latinet behöfves såsom specialstudium; men hvad beträffar det af chefen för ecklesiastikdepartementet uppgifna så kallade filologiska studiet, så tror jag, att så få personer deråt egna sig, att derom icke är något att säga. Och, mine herrar, den stora del af lärotiden, som egnas åt detta latinstudium — efter hvad man sagt mig är det ungefär en dryg fjerdedel af både lärarnes krafter och lärotiden, som

egnas åt detta ämne — finner jag vara af beskaffenhet att kräfva en stor förändring. Hvarför skulle man icke kunna — och jag har en ganska stor auktoritet att åberopa härför — upplåta i vårt land några läroverk, der uteslutande klassiska studier bedrefves — åtta à tio läroverk sade min illustre sagesman — och deremot utesluta dessa studier vid alla andra?

Dervidlag, såsom alltid då han gifver ett råd eller framställer ett förslag, finner jag det klokt och väl betänkt.

Andra Kammaren har icke först nu, utan sedan lång tid tillbaka intagit den ståndpunkt, på hvilken jag bekänner mig äfven stå i denna fråga, nemligen först att folkskolan bör vara ensam bottenskola samt att de klassiska studierna böra begränsas till rena specialstudier.

Vidare har Andra Kammaren flere gånger förordadt, att den första och nedersta klassen i elementarläroverken skulle indragas, men också verkligen indragas och icke blott flyttning ske, så att indragningen blefve i andra ändan af läroverket i stället för der den skulle vara, samt att inträdesåldern skulle ökas au niveau med folkskolans kurs.

Vidare har Andra Kammaren så långt tillbaka som vid 1868 års riksdag beslutit och vid 1890 års riksdag ånyo beslutit, att latinstudiet skulle uppskjutas till sjette klassen, och redan vid 1880 års riksdag har samma kammare beslutit och vid 1881 års riksdag förnyat sitt beslut, att samtliga universitetsexamina måtte, med bibehållande af den dermed följande kompetensen till stats-embeten, få afläggas af realstudenter, utan kunskaper i latin eller pröfning i detta ämne. Latinet synes såsom tvångsämne böra upphöra vid hvarje universitetsexamen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet har i ett formfulländadt och vackert tal på förmiddagen i dag sökt försvara dels latinstudiet i dess helhet och dels dess ovilkorliga början med den fjärde klassen. Och oaktadt jag med största nöje hört hans anförande, måste jag bekänna, att jag deraf icke funnit mig i minsta mån öfvertygad. Jag erkänner villigt, att jag är så mycket barbar, att jag icke kan inse hvad nytta de klassiska studierna, sådana de af flertalet af lärjungarne vid elementarläroverken bedrifvas, hafva för det praktiska lifvet och uppfostran. Jag har genomlevvat ett långt lif i arbete och möda och varit använd på mångahanda tjensteområden och äfven såsom representant under några och tjugo riksdagar. Jag har icke så litet sysslat med literära forskningar och publikationer, men jag bekänner, att jag icke alls funnit någon saknad af att icke vara hemmastadd i de så kallade klassiska studierna.

Jag är, det erkänner jag villigt, barbar, men det hindrar mig icke att hafva verkat ganska mycket i lifvet, och jag har icke funnit, att den så kallade klassiska bildningen är nödvändig för det praktiska lifvet, med undantag för de män, som egna sig åt

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.
(Forts.)

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.
(Forts.)

vissa yrken, hvilket jag nyss hade äran omnämna. Hvad är det de klassiska studierna skulle lära oss, som vi icke skulle kunna lära oss på annan väg? Litet hvar af herrarna, som är något bevandrad i vetenskaperna, vet att litet hvar af de klassiska författarne är öfversatt och förtjenstfullt öfversatt på de flesta levande språk. Äfven i Sverige hafva vi massor af klassiska författare öfversatta och i Frankrike, Tyskland och England finnas de allra flesta öfversatta på dessa länders språk, så att studiet af dessa författare på latin synes mig icke vara så nödvändigt eller saknaden deraf så oersättlig.

Om jag nu sammanfattar min åsigt i denna fråga, ty jag vill icke pröfva kammarens tålmod alltför länge, så anser jag, att undervisningen bör vara allmänt medborgerlig; att undervisningen bör vara egnad att hufvudsakligen utveckla ynglingen för det praktiska lifvet; att undervisningen bör omfatta och utveckla ynglingens kroppsliga helsa och förmögenheter; att undervisningen bör afse äfven uppfostran och därför verka i samband med hemlifvet, med familjens förmildrande inflytande; att undervisningen bör upptaga äfven hemslöjden bland sina läroämnen och att föräldrar och målsmän böra bära en god del af kostnaden för elevernas undervisning.

Om Första Kammaren, såsom jag icke betviflar, kommer att afslå statsutskottets betänkande i denna punkt, så kommer Andra Kammaren utan tvifvel att godkänna dessa moment i punkten 10, och då skall mellan besluten skiljas genom gemensam votering.

Om en sådan kommer att ega rum, så tror jag att elementarlärarne icke skola komma i åtnjutande af den tillökning i löneförmåner, som herrarne sagt dem så väl behöfva. Det synes mig därför vara klokt, att Första Kammaren bifaller detta moment och äfven det följande i punkten 14 på sidan 95, der sjelfva penningefrågan förekommer, ty jag tror att elementarlärarne skulle vara deraf bäst betjenta.

Jag yrkar bifall till ifrågavarande moment af punkten 10.

Herr Kajerdt: I denna kammare faldes för omkring tre månader sedan det yttrandet, att sammankopplingen af grundskatternas afskrifning med påläggandet af skatter och tullar, hvilka mest trycka de fattige, var en neslig handling. Mig synes, herr talman, att den sammankoppling, till hvilken statsutskottets majoritet i denna fråga gjort sig skyldig, kan förtjena en lika sträng benämning. Man har påstått, men ingalunda förmått bevisa, att grundskatterna äro sekelgamla orättvisor; att elementarlärarnes aflöning, jemförd med andra med dem jemnställda embets- och tjenstemannacorpser, är en tjugu- till trettioårig orättvisa, behöfver icke bevisas, det ligger i öppen dag. Nu har statsutskottet erbjudit desse lärare en liten löneförhöjning, visserligen icke sam-

mankopplad med någon beskattning af andra samhällsmedlemmar, ty dessa lärare äro dock, trots sin fattigdom, lika väl som andra menniskor, föräldrar och målsmän till de ynglingar, som skola betala de förhöjda afgifterna; men i stället sammankopplad med en omstörtning af undervisningsväsendet i Sverige, sådan att den lindrigast sagdt är opröfvad bland alla bildade nationer. Man fordrar att lärarne skola blifva renegater, det vill säga, de skola öfvergifva sin tro på rättigheten och rättmätigheten af sitt hittills nedlagda arbete såsom bildningsdanare. Detta är priset för den brödbit, som bjudes dem. Stäld i detta tunga val kan jag icke ett ögonblick tveka att min pligt likmätigt uttala min öfvertygelse och i öfverensstämmelse dermed göra mitt yrkande.

Med mina åsikter om språkundervisningens rationella bedrivande vill jag icke i dag besvara kammaren. De återfinnas i 1890 års riksdags protokoll. Endast det vill jag hafva sagt, att min åsigt i väsentliga delar, om än icke i allo, öfverensstämmer med den märkliga motion, som utan framgång framburits i Andra Kammaren af herr Lyttkens.

Medan jag har ordet, ber jag att få omnämna några af de yttranden, som förut här afgifvits. En höglärd försvarare af statsutskottets betänkande yttrade bland annat, att det vore så fördelaktigt att hafva förvärfvat sådana kunskaper, som vid jernvägsresor och andra tillfällen kunde göra gagn och nytta. Jag ber att deremot få ställa hvad vår störste historieskrifvare en gång yttrade: »Det är icke de vackra färdigheterna som göra mannen.» Man begagnade ock förr uttrycken »romaresinne» och »mannen med romareviljan». Dessa uttryck, stälda tillsammans, synas utvisa halten af det slags bildning, som förordas i de yttranden jag omnämnde.

Samme högt ärade talare yttrade, att man borde biträda Andra Kammarens bifall till utskottets betänkande för att sedermera latinets skulle få vara i fred i sin afskilda vrå i de fyra högsta klasserna. Min öfvertygelse är att detta skulle vara detsamma som att genom ett onämndt tvång låta latinets sötö, ty vi veta alltför väl, att det stora pedagogiska misstag, som skulle ligga deri, att låta latinstudiet väljande på detta stadium bero på lärjungarnes vilja eller deras föräldrars önskan, skulle leda derhän, att latinets skulle sina ut genom dessa för latinets första inhemtande medelmätigt begåfvade ynglingars motstånd, hvilka icke skulle släppa taget, förr än de blefve qvitt bördan att på ett sådant stadium inhemta ett så svårlärdt språk.

Den näst föregående talaren begagnade ett uttryck, mot hvilket jag måste protestera. Han talade om latinherraväldet. Men något sådant herravälde finnes icke numera. Vill man taga ett schema och jemföra ett viktigare ämne, som genomgår läroverkets alla klasser, med latinets, så skall man finna, att det förra

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

(Forts.)

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

har mycket större herravälde, utan afseende å den inskränkning, som här föreslagits för latinets.

Samme talare nämnde såsom skäl för Första Kammaren att ingå på statsutskottets förslag, att Andra Kammaren många gånger fattat det beslutet, att latinets skulle inskränkas. Jag ber att också få erinra derom, att samma kammare ännu flere gånger vägrat att skaffa landet ett betryggande försvar. Vi kunna häraf se, hvad ett så många gånger fattadt beslut så väl i ena som i andra afseendet kan hafva för betydelse. Förunderlig synes mig i sanning den svenska Riksdagen — ty så måste man ju benämna majoritetens beslut — i sin djerfva och sorglösa sjelftillit att försmå eller förakta andra folks lärdomar. Så vägrar Riksdagen ena dagen att göra landets ungdom krigsduglig, ty den tror sig slippa kriget och dess följder; en annan dag vägrar den att göra landets ungdom bildad på det sätt och i den ordning, som gäller hos de förnämsta kulturfolken, ty den tror sig begripa den saken bättre än dessa kulturfolk. Våra krigande förfäder sjöngo med ära och sanning: »Förfäras ej, du lilla hop!» Våra samtida lagstiftare tyckas vilja sjunga detsamma. Gifve Gud att det icke blifver parodi på både äran och sanningen! Jag önskar långt mera än jag hoppas, att framtidens skördar af samtidens sådd icke måtte blifva allt för bittra så i ena som andra hänseendet.

Hvad mitt yrkande beträffar, så, ehuru jag trodde mig veta, att Kongl. Maj:ts proposition skulle kunna oförändrad antagas, förenar jag mig, efter de upplysningar jag erhållit, i det yrkande, herr Billing framställt.

Herr Boström, Filip: I anledning af herr Billings yrkande att det förslag, jag i mitt förra anförande framställt, skulle så ändras, att kammaren måtte antaga utskottets hemställan i punkten a) med utbytande af orden »med vilkor» mot orden »under förvissning» skall jag bedja att få återtaga mitt yrkande och förena mig med herr Billing. Kongl. Maj:t har nemligen förklarat sig ingå på ett sådant uttalande af 1890 års Riksdag, och då kan man vara förvissad att Kongl. Maj:ts beslut afven nu blir enahanda.

Jag yrkar att orden »med vilkor» i utskottets hemställan i punkten a) utbytas mot orden »under förvissning».

Herr Nyström: Jag skall bedja att få till protokollet anfördt, att jag för min ringa del måste — jag vill denna gång tillägga ty värr — motsätta mig hvarje skolreform, som innebär en förlängning af lärjungarnes lästid och en förkortning af den fritid, som våra barn nu åtnjuta, och hvars bibehållande synes mig vara för dem af ojemförligt större vikt än det tvifvelaktiga plus i kunskaper, som reformen kunde medföra.

Vidare ber jag att få säga, att det synes mig att i herr

Lyttkens' vidlyftiga plan för ordnandet af undervisningen vid de allmänna läroverken finnes mer än en tanke, som är värd att tagas till vara, särskildt hvad angår förslaget att skolan skulle för de ynglingar, som ärna egna sig åt praktiska yrken, vara afslutad vid sjetten klassen. Jag tillägger, att detta dock blott låter sig göra under förutsättning att vid dessa ynglingars efter skolan fortsatta utveckling den anglosachsiska grundsatsen »praktik först, teori sedan» också här i landet vinner tillämpning. Endast i fall denna grundsats, som redan här i Sverige blifvit införd på två, måhända tre områden, kommer att iakttagas i allt flera afseenden, kunna framtidsplanerna i herr Lyttkens' program komma till en lyckobringande tillämpning.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.
(Forts.)

Sedan jag nu gjort dessa uttalanden, vill jag tillägga, att jag icke kommer att framställa något slags yrkande, emedan jag i min ringa mån framför allt vill undvika såväl att än ytterligare tilltrassla denna skolfråga som ock att lägga ytterligare svårigheter i vägen för den man, ecklesiastikministern, hvars syften jag tvärtom på det ifrigaste önskar befrämja.

Jag vill blott ytterligare säga, att då en talare jäfvat det yttrande, som här fälts af herr Billing, att det vore omoraliskt att sammankoppla lärarnes berättigade kraf på löneförbättring med frågan om en reform af skolväsendet, den talarens uppträdande fört mig i minnet, huru han vid en föregående riksdag sagt, att man borde använda skolmännens nöd såsom en trumf att dermed framtvunga den skolreform, som han och hans meningsfränder önska. Men, mine herrar, detta kort är icke någon trumf, det är — då man vill använda lärarnes nöd som pressionsmedel — ett sannskyldigt misèrekort, och jag tror icke att denna kammare vill spela med sådana kort.

Herr Kerfstedt: Då jag deltagit i denna frågas behandling i andra utgiftsafdelningen och i utskottet, hoppas jag det skall tillgifvas mig, att jag yttrar några ord. Jag skall icke länge upptaga kammarens tid.

Hvad som förmått mig att ställa mig på den ståndpunkt, att jag vill bibehålla latinet i den klass, der detta språk nu börjar att studeras, har i viss mån varit min egen erfarenhet såsom yrkesidkare beträffande nödvändigheten för dem, som egna sig åt detta yrke, att i god tid inhemta den nödiga underbyggnaden i latin. Hvad mitt yrke angår, har det visat sig nödvändigt att hafva under minst fyra år studerat latin, för att man skall kunna med framgång börja arbeta i yrket. En framställning har för några år sedan blifvit gjord hos regeringen om att kompetens för vinnande af inträde på apotek skulle utsträckas till studentexamen, men regeringen afslog denna framställning, emedan det ansågs, att apotekseleverna i sådan händelse skulle blifva för gamla. Genom den förändring af läsordningen, hvad latinet

Löne reglering för
lära re vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

angår, som utskottet föreslagit, skulle emellertid eleverna tvingas att aflägga studentexamen, innan de blefve mogna att börja sin verksamhet på apoteken. Detta är alldeles tydligt, ty om latinet skall börja att läsas först i nedre sjetten klasserna, måste eleverna, för att erhålla sin fyraåriga kurs i språket, genomgå nedre sjetten, öfre sjetten, nedre sjunde och öfre sjunde klasserna, således aflägga studentexamen, innan de begynna sin långsamma yrkesbana. Såsom yrkesidkare anser jag en sådan förändring olämplig.

Hvad saken i öfrigt angår, så anser jag det vara djerft att förminska studiet af latinet i våra skolor, när vi icke hafva ledning af någon erfarenhet från andra länder, hvilken visar, att en sådan förminskning går för sig. Jag har nyligen i tidningarna sett, att innan danska riksdagen upplöstes, der till behandling förelåg ett förslag om löneförhöjning till lära re vid deras latinläroverk, och att danska folketinget, i likhet med Andra Kammaren hos oss, för medgifvandet af en löneförhöjning åt lära re uppställt vilkoret af en minskning af latinstudiet, ungefär i samma omfång som här blifvit föreslagen. Men löneförhöjningen beviljades slutligen af folketinget, som släppte förslaget om minskning i latinundervisningen, och detta beslut fattades kort innan folketinget upplöstes. Detta fall visar, att man i Danmark icke vågat taga det steg, hvilket föreslagits af utskottsledamöterna från Andra Kammaren och åtskilliga ledamöter från denna kammare.

Det är dessa förhållanden, som hafva föranledt mig att ställa mig på den ståndpunkt i frågan, som jag intagit; och inskränker jag mig att yrka bifall till herr F. A. Boströms m. fl. reservation, sådan denna nu blifvit af honom modifierad.

Friherre von Kræmer: Då jag på förmiddagen så länge upptog kammarens tid, skall jag försöka att nu fatta mig kort, men det har förekommit några gen-anmärkningar, hvilka jag anser mig för sakens skull, icke för min egen personliga skull, böra upptaga till besvarande.

Herr Törnebladh sade, att om icke latinstudiet medförde annan nytta, så lärde det dock eleverna kunskapen om en rätt begränsning. Möjligen kan latinet lära en begränsning i uttrycket, men säkerligen icke i periodbyggnaden, ty den ohyggliga, långa periodbyggnaden med en mängd mellanmeningar, den härstammar säkerligen egentligen från det gamla Rom, om vi också fått den till en del via Tyskland.

Vidare sporde samme talare i anledning af min tvekan, huru man skulle uttala en latinsk vers, så att accent och kvantitet kunde försonas, om jag kunde uttala första versen i Tegnér's »Svea», så att accent och kvantitet försonades. Jag vill härvid först anmärka, att den svenska versen icke är byggd på kvantitet, icke alls! Den ifrågavarande versen skall naturligtvis uttalas:

»Jörd, som mig föstrat har och fädrens aska gömmer»

i enlighet med ordaccenten. Men, svaras det kanske, då öfverensstämmer versen icke med det så kallade jambiska schemat, ty efter detsamma borde den uttalas: »Jord, sóm» etc. När dock man, som sagdt, i stället uttalat: »Jórd, som mig» etc., så är detta en ytterst vanlig rytmisk figur, som i musik kallas *synkop* och som består deri, att den föregående svaga takt delen får taktslaget i stället för den efterföljande annars starka takt delen. En modern dansk verslärare, Ernst von der Recke, har till och med velat utsträcka ombytet af taktslagets ställe till alla delar af den jambiska versen. Han har dock grundat sin åsigt på en invecklad dipodi-teori, som jag tror är en sämre tolkning af saken än den från musikläran hemtade, hvilken jag anför.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

(Forts.)

Herr biskop Billing påstod, att utskottets förslag vore grundlagsvidrigt, såsom stridande emot 89 § regeringsformen, hvilken handlar om den så kallade ekonomiska lagstiftningen. I denna paragraf heter det: »Riksdagen ege dock icke magt att i dessa mål annat eller mera besluta, än föreställningar och önskningsar, att hos Konungen anmälas, och hvarå Konungen, sedan statsrådet deröfver blifvit hört, göra det afseende Han för riket nyttigt finner.» Men, mine herrar, om vi här besluta att skolläraryn skola få den och den löneförhöjningen under vilkor att vissa förändringar göras i läroverksstadgan, så beror det ju på Kongl. Maj:t att sedan göra förändringarna eller icke. Jag kan icke inse, att genom ett sådant Riksdagens beslut det ringaste ingrepp skulle ske i Kongl. Maj:ts rätt. Det är icke vi, som besluta att förändringen skall göras, utan vi bevilja anslaget under vilkor att förändringen göres, och derom får Kongl. Maj:t besluta, sedan han hört statsrådet.

Samme talare förklarade, att hvarje vilkor vore omoraliskt. Ja, derom kan hvar och en hafva sin egen tanke. Jag har sjelf tagit mig friheten på förmiddagen att säga, att jag icke anser kompromisser vara riktigt bra, men de äro nu en gång så inrotade i vårt politiska lif, att man icke kan blifva af med dem, och för det fall, att man, såsom jag här, önskar båda de hopbundna sakerna, så vore det opraktiskt att förkasta dem blott för det att de äro hopbundna. Herr Billing ansåg sig kunna hjälpa saken och bortaga det omoraliska i utskottets förslag genom att insätta orden »under förvissning» i stället för »med vilkor». Jag tycker att skillnaden mellan dessa uttryck är i sak så liten, att genom denna förändring förslaget åtminstone ej blir mer än halfmoraliskt. Om Riksdagen säger »under förvissning», så är detta icke mycket bättre än att säga »med vilkor». Det ena uttrycket är ungefär lika bindande för Kongl. Maj:t som det andra. »Under förvissning» är en litet artigare fras, det medgifver jag, men icke mer. Kan det nu vara skäl att för en så liten ordskillnad sätta på spel lärarnes löneförhöjning, som vi ju anse behöflig? Vi veta, att Andra Kammaren utan att ens göra sig mödan af en votering antagit utskottets förslag. Om nu kamrarna stanna i olika beslut, så torde

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

hela förslaget hafva fallit. Det är nio utsigter mot en att, såsom skedde 1890, en sammanjemkning icke kan komma till stånd. Är det då skäl omintetgöras lärarnes lönereglering genom att hålla på en liten ordskilnad blott för att uppskjuta ändringen i läroverksstadgan några år, ty förr eller senare kommer den med all säkerhet att gå igenom.

Herr Billing bröt äfven mycket skarpt stafven öfver »de 18 i utskottet», hvilka varit med om motiveringen i utskottets betänkande, särskildt därför, att de således också måtte varit med om uttrycket å sid. 46, der det står »då slutligen Riksdagen i fråga om undervisningsplaner vid de allmänna läroverken icke har annat tillfälle att för sina önsknningar vinna afseende, än vid anslagsförordningars beviljande» o. s. v. Jag medger att detta är ytterst fullt skrifvet, jag hade så när sagt att det är gement. Men då herr Billing räknade mig för en af de 18, som varit med om detta uttalande, så visar detta, att han icke sträckt sin lektyr af betänkandet ända till reservationerna, ty då skulle han funnit att jag, på sid. 191 i betänkandet, reserverat mig mot vissa delar af motiveringen till 10:de punkten, och det var just på dessa ord, som jag dervid tänkte. Jag tror således, att jag för min del icke drabbas af hans klander.

Herr Kerfstedt sade, att om latinstudiet uppskötes till sjette klassen, skulle ingen kunna få anställning såsom apotekselev, som ej tagit fullständig afgangsexamen. Detta är visserligen mycket behjertansvärdt, men det förefaller mig som om det skulle vara tillräckligt, om de, som ville blifva sådana elever, genomginge efter eller vid sidan af skolan någon helt liten särskild kurs, tillräcklig för att de skulle kunna läsa det der stubbsvansade latinet på burkarne. Hans yttrande erinrade mig om ett ställe i Coopers roman »Susquehannas källor». Der berättas om ett samqväm i ett nybygge vid Susquehannas källor hos stället egare, kretsdomaren Marmaduke Temple. I sällskapet kom man på något sätt att tala om latinet, och då sade en närvarande farmaceut: »Latin, det är ett besynnerligt språk, ty far. av. det betyder hafremjöl.» — En sådan latinkunskap, tyckes mig, skulle till och med kunna inhemtas rent mekaniskt utan någon längre skolkurs.

Herr Nyström sade, att hans tanke var, att man i allmänhet alltid först borde studera en sak praktiskt och sedan lära sig sakens teori. Jag förundrar mig på det högsta, att han med en sådan åsigt ändock slutade med att motsätta sig den mening, jag hyser i frågan, i stället för att med mig anse, att man först bör studera grammatikan på svenska språket. Att så göra är ju att på det praktiskt bekanta materialet, modersmålet, lägga den teoretiska mallen grammatiken, i stället för att, om man börjar med latinet, man har att inhemta teorien om ett obekant material.

En aktad skolman, herr Kajerd, anförde att Geijer sagt, att det icke är färdigheterna, som göra mannen, och detta citerade

han i anledning af mitt yttrande, att man icke hjälper sig fram på jernvägsresor med latin. Det kan nog så vara, att färdigheterna icke göra mannen, men säkert är också, att den som färdas på jernväg i främmande land utan att ega färdigheten att tala ett utländskt språk, den reser icke som en man, utan som en kappsäck.

Lönereglering för lärarne vid de högre och jemklassiga allmänna läroverken.

(Forts.)

Samme talare sade vidare, att det vore hårdt om föräldrar, som det önskade, icke skulle hafva ett latinläroverk, dit de kunde skicka sina söner. Han borde dock ändra ordet föräldrar till fäder, ty möjligt är ju att *fäder* vilja hafva sådana läroverk. Men säkert är, att om *mödrarna* finge rösta i frågan, skulle den snart vara afgjord.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Annerstedt: Redan under förmiddagens diskussion fästes uppmärksamhet derpå, att den fråga, som nu föreligger till Första Kammarens afgörande, utom de först i ögonen fallande sidorna om löneförbättring åt lärarne, och den af statsutskottet föreslagna ändringen i läsordningen, äfven har en tredje, som torde vara den viktigaste. Statsutskottets pluralitet har nemligen föreslagit Riksdagen — och således äfven Första kammaren såsom den ena halparten af Riksdagen — för första gången, såvidt jag vet, att fatta beslut i den riktning, att såsom vilkor för beviljandet af anslag till löneförbättring åt tjenstemän foga införandet af en viss organisation af en allmän inrättning. Det är sant, att vilkor vid löneregleringar ofta förekommit, men hittills hafva vilkoren alltid varit sådana, att de egt ett organiskt samband med den löneförbättring, som varit i fråga. Såsom sådana vilkor har fästs bestämmelser om införandet af nya skyldigheter för de tjenstemän, om hvilkas löneförhållanden det varit fråga, eller ock bestämmelser, afseende att skaffa medel till löneförbättringen, t. ex. angående lösen för handlingar, vissa afgifters utgående i stämpelpapper o. s. v.

Men här har statsutskottet gått vidare och såsom vilkor för en förbättring af aflöningen åt lärarne vid de allmänna läroverken uppställt fordran på en viss organisation af dessa läroverk. Det har redan förut blifvit påpekadt, att ett sådant vilkor, fogadt till frågan om en lönereglering, icke är annat än ett kringgående af 89 § regeringsformen, och i detta påstående instämmer jag till alla delar. I 89 § regeringsformen uttalas tydligt och klart, att i fråga om grunderna för allmänna inrättningar af alla slag eller som det i slutet af samma § heter »något, som rikets allmänna styrelse rörer», Riksdagens magt är att i skrifvelse till Konungen anmäla sina föreställningar och önsknings, hvarefter sådana frågors afgörande tillkommer Konungen; dervid han å framställningen gör det afseende han för riket nyttigt finner. I paragrafen tillägges slutligen att, om Konungen uti sådana frågor framställer förslag till Riksdagen, förslagen der skola behandlas såsom lagfrågor. Af dessa bestämmelser i grundlagen framgår tydligt, att ett förslag,

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

sådant som det nu föreliggande, deruti statsutskottet för bifall till en löneförbättring uppställt vilkor, som icke stå i något organiskt samband med denna fråga, utan hafva betydelse endast för organisationen af en allmän inrättning, det uppställda vilkoret rör ordningen och läsplanen i skolorna, icke kan vara riktigt, och att detta utskottets förfarande står i bestämd strid med grundlagens andemening. Huruvida icke detsamma också strider mot grundlagens bokstaf, tillhör kammarens talman och kammarens majoritet att afgöra.

Häremot har nu blifvit invändt, att Riksdagen icke beslutar något i ärendet, utan hemställer till Kongl. Maj:t att deri besluta, endast vid äfventyr att, om Kongl. Maj:t icke fattar beslut i den rigtning, Riksdagens skrivelse framhåller, anslaget skall hafva förfallit. Jag hemställer emellertid, om denna form för ett beslut af Riksdagen är något annat än en förklädnad för Riksdagens afgörande af frågor, dervid Konungens fria pröfningsrätt, om icke helt och hållet uteslutes, dock så väsentligen inskränkes, att det väl kan sägas, att, om Första Kammaren lånar sig till ett sådant tillvägagående, och detta följaktligen vinner burskap i Riksdagen, dermed Konungens hela administrativa myndighet och ekonomiska lagstiftningsrätt är utstruken ur Sveriges grundlagar, väl icke på papperet, men i verkligheten.

Vill Första Kammaren icke för sin del bidraga till en sådan utveckling af den svenska statsrätten — en utveckling, hvilken hvarje undersökning af förhållandena i andra länder eller af vår egen äldre historia tydligt ådagalägger långt ifrån innebära ett framsteg, utan utgöra ett återfall i förhållanden, under hvilka landet förr lidit, om hvilka 1809 års grundlagsstiftare egde full kännedom och hvilka de sökt att förekomma — vill Första Kammaren icke bidraga till en sådan utveckling af vår statsrätt, så bör Första Kammaren ovilkorligen afslå det vilkor, som här fogats till den föreslagna löneregleringen. Det är i detta fall som i andra af största vikt att — då här är fråga om latinerna må det tillåtas mig att anföra ett latinskt uttryck: »principiis obsta» — sätt dig till motvärn i början. Ty ett felaktigt formellt tillvägagående har i likhet med andra felaktiga gerningar den följd, att det första felsteget drager med sig ett annat och så vidare i ökad progression, och att man slutligen kommer till ett sådant tillstånd, om hvilket med ett gammalt uttryck kan sägas, att man hvarken kan fördraga det onda eller botemedlen därför.

På dessa skäl vågar jag vördsamt hemställa, att Första Kammaren — kammaren må hafva hvilken åsigt som helst i latinfrågan och anse att latinläsningen bör börja i den ena eller andra klassen eller kanske helt och hållet uteslutas från skolan — ville endrätteligen sammansluta sig om det beslut att bifalla statsutskottets förslag i punkten a), med uteslutande af orden »med vilkor att sådana ändringar i stadgan för rikets allmänna läroverk

före utgången af år 1893 vidtagas, att dels, i öfverensstämmelse med chefens för ecklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framställda åsigt, det nuvarande latinska öfversättningsprovet i mogenhetsexamen borttages, dels latinets inträde i läroverken uppskjutes till nuvarande sjettede klass, utan att de åt detta språk i de fyra öfre klasserna nu anslagna lärotimmar ökas.»

De öfriga af statsutskottet uppställda villkoren äro, enligt min åsigt, af den beskaffenhet, att de stå i organiskt sammanhang med löneruleringsfrågan. Läseterminernas ökning innebär nemligen detsamma som ökad tienstgöringsskyldighet för lärarne, och höjningen af terminsafgifterna kan betraktas såsom en utväg att anskaffa medel till lönerulerings genomförande.

Herr Sundberg: Diskussionen har redan fortgått så länge, att den, som i likhet med mig så här sent får ordet, svårligen kan hafva något nytt att andraga, utan antingen måste åberopa hvad redan af liktänkande under diskussionens fortgång blifvit sagdt, eller ock rent af bli en repetitör. Men det oaktadt anser jag det likväl för min skyldighet att yttra några ord för att dermed angifva min ståndpunkt i frågan. Jag anser en sådan skyldighet åtfölja det embete jag innehar, och den erfarenhet på skolans område, som jag under en snart femtioårig verksamhet hunnit förvärfva. Jag anser mig då i främsta rummet böra uttrycka min glädje deröfver, att statsutskottet åtminstone behjertat lärarecorpsens ställning och tillstyrkt den aflöning, som Kongl. Maj:t under vissa gifna förutsättningar har föreslagit. Men på samma gång jag uttalar min glädje deröfver, får jag upprigtigt säga, att det icke blott smärtar mig, utan att jag derjemte måste inlägga en protest mot, att utskottet till sitt tillstyrkande fogat ett vilkor, som, enligt min tanke, är omöjligt att antaga. Hvarför det är omöjligt, är redan flera gånger under dagens lopp angifvet, och särskildt har den siste ärade talaren närmare påvisat, huru och hvarför det icke gerna kan antagas, såvida man icke godtyckligt vill ingripa i Kongl. Maj:ts lagstiftningsrätt. Och detta är ju mycket lätt att förstå och skulle hafva förståtts af alla, som i utskottet handlagt ärendet, om man icke hade en förunderlig lust att med vårdslöshet och godtycke handtera affärer, så snart det rör skolans och undervisningsväsendet, under det man på andra områden skyggar tillbaka för dylika kombinationer, som här äro gjorda. Om fråga vore, att domarens aflöning i landet skulle förhöjas, och man skulle säga: får gå, vi äro villiga att bevilja denna löneförhöjning, men med vilkor, att lagen, efter hvilken domarens skola döma, i det eller det stycket ändras; eller, låt oss taga ett annat exempel, om fråga vore att förhöja sjöofficerarnes aflöning. Sade man då: ja bevars, de må få hvad åt dem är begärdt, det är billigt, men med vilkor att vissa paragrafer i

Lönerulering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

(Forts.)

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

navigrationsreglementet ändras. Hvem bland eder, mine herrar, skulle icke finna en dylik kombination af olikartade ämnen rent af löjlig? Men här tycker man icke att det är löjligt.

Hvad dessutom sjelfva saken vidkommer, som detta så kallade vilkor handlar om, tror jag icke, att om vilkoret godkändes, den derpå skulle kunna något vinna, utan tvärtom betydligt förlora.

Det vore orätt af mig att försöka så här sent på aftonen öppna ett latinkrig eller fortsätta ett latinkrig, som haft sina små ansatser under dagens lopp. Det skulle tjena till rakt ingenting. Dem som veta, hvad latinets duger till, behöfver man icke säga det. Dem åter, som icke förstå det, icke hafva sinne därför, hjälper ingenting. Men så mycket kan jag dock i allra största korthet yttra, att med denna uppflytning af latinets till 6:te klassen skulle hela undervisningen i detta språk så påtagligen förlora, att blott ett par ord antydningssvis böra vara tillräckliga. Först och främst skulle dermed det pedagogiskt uppfostrande inflytande, som detta språk i undervisningen ostridigt har, gå förlorat, om sjelfva elementerna skulle inhemtas först då detta inflytande skulle som bäst göra sig kämbart och visa sina yttringar. Tro herrarne för öfrigt, att det skulle vara mycket smakligt för en yngling vid den ålder, som sjetteklassister hafva, att börja på med sjelfva elementerna i ett så svårlärdt språk som latinets. Det skulle blifva en odräglig börda för dem. Och jag tror, att den kunskap, som de efter fyra år skulle hafva förvärfvat, skulle vara så knapphändig, att den alldeles icke såsom latinkunskap skulle hafva det värde man åsyftade, och som man måste försöka åstadkomma för den del af lärjungarne, som gå till universitetet för att studera vidare, särskil dtsådana ämnen som teologi, filologi, filosofi och historia. Friherre Klinckowström nämnde, att de nog skulle hjälpa sig ändå. Jag ber om ursäkt, att jag har en annan tanke.

Och hvad grekiskan vidkommer, hur skulle det gå med detta språk? Skulle latinets flyttas till 6:te klassen, skulle naturligtvis grekiskan flyttas upp till 7:de klassen. Den får således på sig två års tid. De, som skola börja detta språkstudium vid 18 års ålder, börja med sjelfva alfabetet, tro herrarne, att de skulle göra det med mycken lust? Tro herrarne, att framstegen skola blifva nämnvärda efter två års läsning? Det är tvärtom mycket lätt att inse, att, som detta språk är för ett ganska stort antal studenter alldeles nödvändigt, så blefve följden af hela anordningen, att man finge en temligen vidsträckt skolkurs öfverflyttad från skolan på universitetet, och en sämre anordning än en sådan öfverflytning är knappt tänkbar. Man bör tvärtom försöka ställa elementarläroverkens undervisning så, att såvidt görligt är, alla preliminärstudier och examina vid universitetet blifva öfverflödiga, och fackstudierna genast kunna taga vid. Men när man ser på hela denna sak, med hvilken man så märkvärdigt handskas och

i hvilken man icke vill lita till någon auktoritet, och icke vill lemna Kongl. Maj:t oqvad den rätt han har och han ensam kan nöjaktigt till undervisningens fromma utöfva, gör man sig ovilkorligen den frågan: hvad är innersta meningen med alla dessa försök? Jag tror icke, att man misstager sig, om man säger, att meningen är att så småningom strypa hela den klassiska bildningen. Man har nu börjat med en ny taktik för detta strypnings-system, ity man vill använda snöret på den penningpung, man håller i handen, för att åstadkomma den önskade effekten. Latinets tillstånd är redan, enligt min uppfattning, icke obetydligt försvagadt genom den uppflyttning det fått vid allmänna läroverken från 1:sta till 4:de klassen. Nu skall ett ytterligare försvagande ske genom dess uppflyttande till 6:te klassen, och hvad grekiskan vidkommer, så, i samma ögonblick den uppflyttas till 7:de klassen, kan den anses ligga i själfåget. Jag vet icke, mine herrar, om detta kan vara ett sätt att sörja för landets högre andliga odling, om detta kan vara sättet att hålla vårt folk, som ju är ett kulturfolk, hvilket i närvarande ögonblick står i jemhöjd med alla öfriga Europas kulturfolk — jag vet icke, om detta är sättet att låta det bibehålla denna ställning. Jag tror tvärtom, att den andliga odlingen på det viset skall sjunka och sjunka betydligt. Låt oss för öfrigt, mine herrar, icke alldeles glömma bort, hvad Sveriges störste skald säger i ett af sina tal, jag tror i hans sluttal till studenterna i Lund. Lätom oss komma i håg, säger han, att den klassiska bildningen har två gånger räddat Europa från barbariets öfvermagt. Den dag kan komma, då det sker för tredje gången, så mörk än utsigten må se ut. Och kommer denna dag, skall det slägte, som då lefver, med icke så liten förvåning och kanske icke heller så litet förakt om dem, som under förflutna tider varit den klassiska bildningens motståndare och fiender, fråga: hur hette det?

Jag skall icke upptaga tiden med att yttra något vidare, ty kammaren vet mycket väl, hvilken min ställning till frågan är. Jag har att framföra, mine herrar, alldeles samma yrkande som näst föregående talare, d. v. s. att utskottets förslag godkännes med uteslutande af de ord i klämman, som handla om det omtalade vilkoret. Här har under öfverläggningens lopp ett annat förslag blifvit framställt, hvilket i och för sig visserligen kan vara antagligt, men jag erkänner, att det behagar mig icke riktigt, därför att det innehåller en onödig krumelur, en krumelur, som nästan ser ut som ett »Bauernfängerei», och det tycker jag icke om. Derfor är det mycket bättre att rätt och slätt säga: vi bifalla utskottets förslag med uteslutande af vilkoret. Jag har icke något vidare att tillägga.

Herr Bergström: Den femte talaren i ordningen, herr Billing, ansåg det resonnement af utskottet, som förekommer

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

(Forts.)

Lönreglering för
lävarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

öfverst å 46 sidan af betänkandet, vara af den upprörande beskaffenhet, att det borde icke få ligga doldt i utskottets betänkande, utan införas i kammarens protokoll. En ledamot af utskottet till och med förklarade samma resonnement vara *gement*. Det var friherre von Kræmer, som karakteriserade det så. Vare det fjerran från mig att nyttja ett så strängt uttryck, men liksom herr Billing finner jag, detta resonnement upprörande, för att icke säga brutalt, ty de, som vilja åt latinet, begagna sin stora numeriska öfvermakt för att genomdrifva sin vilja. De ledamöter af Andra kammaren, som i statsutskottet lika med hrr Olof Jonsson i Hof och Ivar Månsson i Trää och öfriga stora skolreformatorer från Andra Kammaren fört det af herr Billing klandrade resonnementet, äro: herrar greve Piper, von Hedenberg, Bohnstedt, friherre Klingspor och Fränckel, för att icke tala om friherre v. Kræmer, som hade nog naiv tillförsigt att, oakadt han så strängt ogillade det grundläggande resonnementet, söka på det varmaste försvara sjelfva hemställan i betänkandet. Hvad den af honom åberopade reservationen mot utskottets motivering angår, så må den gälla hvad den kan. Han förklarade, att det var just ofta berörda resonnement, som hans reservation afsåg. Dermed må förhålla sig huru som helst, så visar det sig, att han i detta fall hör till dem, som vilja att yxan skall gå, men icke vilja hålla i skaftet. Det motiverande resonnementet är nemligen att anse som skaftet, och sjelfva hemställan som yxan.

Under den föregående öfverläggningen har man sökt visa, att ifrågavarande vilkor är stridande mot regeringsformen. För min del vågar jag icke bestämdt fränkänna vare sig statsutskottet eller denna kammare formel befogenhet att uppställa ett sådant vilkor. Jag är nemligen förvissad, att den svenska representationen, lika väl som den engelska, är benägen att tillerkänna sig egenskapen af »omnipotens» och deraf härflytande rättighet att göra hvad den behagar; men visst är, att det strider mot grundlagens anda och mening att, för beviljande af ett anslag, uppställa ett sådant vilkor som det förevarande, ett vilkor, som ingriper i Konungens administrativa lagstiftningsrätt. Redan det särskilda utskottet vid 1890 års riksdag gick ganska långt i detta afseende. Reservanterna mot utskottet gingo ändå längre, och Andra Kammaren gick längst, och just Andra Kammarens beslut i denna fråga är det, som statsutskottet nu har upptagit. Hvad skall det taga vägen, herr talman, om Riksdagen sätter sig som uppfostringskomité och bestämmer, huru stort antal lärotimmar skall anslås åt det ena eller andra läroämnet. Det är just hvad statsutskottet föreslagit Riksdagen att göra. Det har icke ens nöjt sig med att föreslå latinets uppskjutande till 6:e klassen. Det har tillika sagt: »utan att de åt detta språk i de fyra öfre klasserna nu anslagna lärotimmar ökas». Det synes mig vara höjden af inkräkning på Konungens lagstiftningsområde. Detta vilkor måste bort. Det

öfverensstämmar med denna kammars traditioner, med dess värdighet, att icke tillstämja, att ett sådant vilkor må frambäras till Kongl. Maj:t.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

(Forts.)

En af mig städse hyllad åsigt, som kanske låter ytterst kättersk i denna kammare och kanske ännu mera i den Andra, måste jag vid detta tillfälle uttala, den nemligen, att statens första pligt i fråga om undervisningsväsendet är att sörja för, att de blifvande funktionärer, som en gång skola utföra statens värf och realisera dess ändamål, skola erhålla därför erforderlig, nöjaktig bildning. En sådan grundsats har också från början varit bestämmande för vår skollagstiftning. Jag vill med detta icke hafva sagt, att icke staten både bör och måste sträcka sina omsorger om undervisningsväsendet vida längre, och således äfven sörja för undervisningsanstalter, afsedda att meddela medborgerlig bildning. Men staten är, menskligt att tala, evig och måste således städse sörja för, att dess ändamål realiseras. Dertill behöfver staten funktionärer och dessa äro embetsmännen. Hvertill leder nu statsutskottets hemställan, om den af Riksdagen gillas? Jo, till att beröfva de blifvande statsfunktionärerna erforderlig insigt i latinska språket. Jag kan för min del icke tänka mig möjligheten af, att en stat i våra dagar kan nöjaktigt uppfylla sina ändamål, med mindre dess embetsmän besitta grundlig kunskap i det latinska språket. Mätte den dag i vårt land aldrig randas, då våra domare, åtminstone de högre och de högsta, icke skulle ega förmåga att på originalspråket studera den romerska rätten, denna aldrig utsinande källa för rätt och lagstiftning. Jag vill icke tänka mig möjligheten, att det en dag skulle finnas andliga i landet, som icke egde förmågan att på grundspråket läsa vår kyrkas symbola — de äro skrifna på latin — och jag vill icke heller tänka mig, att läkare skulle finnas, som icke kunde latin. Bifall till statsutskottets vilkor gör slut på latinstudiet. Man kan nemligen icke lära sig latin nöjaktigt och tillfredsställande på 4 år. Men icke nog dermed. Huru skall det, såsom den näst föregående talaren anmärkte, vid sådan anordning af latinstudiet gå med grekiskan? Läsning deraf skall efter nu gällande lagstiftning börja i 6:te klassen, men är det möjligt att införa två klassiska språk samtidigt? Nej, grekiskan måste, såsom den näst föregående talaren anmärkte, uppskjutas åtminstone till 7:de klassens nedre afdelning. Huru skall det då gå med detta herrliga språk, utan insigt hvori, jag säger det öppet, skönhetsverlden icke för någon fullständig upplåter sig. Det språk, som sångmön älskade högst och som gracerna talade, skall det tillintetgöras i vårt land? Det är nog statsutskottets mening. Allt skall förstöras. För min del bekänner jag mig till den gamla åsigten, att all högre bildning står och faller med studiet af de klassiska språken. Af allt hvad jag nu sagt följer, att jag vill, att vilkoret om latinets uppskjutande till 6:te klassen skall strykas. Deremot har jag i

Lönereglering för
lärares vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

likhet med herr Billing ingenting emot, att det latinska stilprovet i mogenhetsexamen utbytes mot prof å öfversättning från latin till svenska, men jag vill icke bibehålla orden med »vilkor». Det är mycket riktigare att uttrycka sig som han föreslagit. Det behöfver strängt taget icke talas derom i detta betänkande, ty vi hafva hört från regeringsbanken och från föregående ecklesiastikminister, att latinska stilprovet skulle utbytas mot ett prof å öfversättning från latin till svenska. Detta är således snart sagdt ett fullbordadt faktum, och jag vet sannerligen icke, hvarför det skulle hafva sin plats i detta betänkande. Enligt min åsigt är det mycket riktigare att begagna orden »med förvissning» än »med vilkor». Afven från teoretisk synpunkt är det riktigare att det uteslutes, ty ett sådant vilkor är otillständigt.

Jag instämmer i det yrkande herr Billing gjort.

Friherre Klingspor: Då jag är en af de 18 ledamöterna i statsutskottet, som föreslagit det mycket omordade vilkoret för lärarelönernas höjande, torde det vara min skyldighet att något beröra min ställning till latinfrågan.

För min del har jag tyckt utskottets försök att så ställa med denna fråga, att dess lösning icke vore omöjlig, vara värdt erkännande, men denna åtgärd har blifvit ganska illa kritiserad. Det förefaller mig dock icke såsom något förhåfvande af utskottet, om det velat i någon mån ingripa i frågan om skolundervisningens ordnande, då vi så tydligt hafva framför oss det mångläseri och den stora kostnad, som är förenad med det sätt, hvarpå undervisningen nu är organiserad; detta mångläseri, som genom nya, oupphörligen tillkommande ämnen ökas, under det att kurserna i redan befintliga förstoras. Antingen måste därför de ämnen, som i tidernas längd visat sig blifva af mindre betydelse, uteslutas, eller också arbetet vid skolorna förökas till längd eller intensitet. Också visar det sig, att kraf på terminernas förlängning framträd, och jag vågar påstå, att det är med mycket blandade känslor som litet hvar mottagit underrättelse, att man i detta hänseende påtänkt förändringar. De stora kostnader, som äro förenade med åtskilliga läroverk, och som i förhållande till undervisningens resultat äro alldeles orimligt höga, hafva i dag vederbörligen påvisats af herr Boström. Det framgick härvid, att vid åtskilliga af de högre läroverken tiden kunde vara inne, att indragningar eller åtminstone förändringar vidtoges. Hvad dessa läroverk i allmänhet beträffar, har man dock anledning att icke vara *allt för noga* dermed, att kostnaderna ställa sig höga, ty dels bilda de genomgångna kurserna ett afslutadt helt, och dels förmedlas öfvergången genom dem till universiteten. Men hvad de 5-klassiga angår, kan jag icke annat finna, än att de af staten äro upprättade i en sådan mängd, att det icke kan i någon mån rättfärdigas eller att nyttan motsvarar kostnaden, som i öfvervägande mån

vexlar mellan 300 och 600 kronor för hvarje lärjunge. Sålunda blir kostnaden så stor, att om också icke hvarje lärjunge kunde hafva en lärare för sig, åtminstone, om två och två sloge sig tillsammans, det på ganska många håll skulle kunna genomföras att de finge en särskild lärare. Det är känslan af nödvändigheten att vidtaga kraftiga åtgärder för afhjelpandet af dessa missförhållanden, som i någon mån torde kunna rättfärdiga, om dessa åtgärder möjligen blifvit af något grof natur.

Den siste ärade talaren behagade draga fram oss ledamöter i statsutskottet, såsom varande förtjenta af prickning för vårt förhållande till frågan. Jag ber då att något få tala om hans yttrande i denna fråga. Han har nyss sjelf åter vidrört samma ämne. Förra gången denna fråga var före i kammaren nämnde en vetenskapsman, en läkare, att han visserligen var så hemmastadd i latin, att han flytande kunde tala detta språk, men att han under hela sin långa verksamhet såsom läkare icke haft stor nytta deraf, men deremot mycket saknat, att han icke lärt sig de moderna språken, ty dels hade han derigenom kunnat komma i närmare beröring med folk, som kunnat vara honom nyttiga, och dels hade det underlättat studiet af hans vetenskap. Då denne talare gick från talarestolen, yttrade herr Bergström, att det icke kunde falla honom in att låta sig behandlas af en läkare, som icke vore hemmastadd i latin. Han har nyss förklaradt, att latinets qvarhållande i hela dess vidd vore för läkarne så nödvändigt. Hvilkens omdöme kan här väga mest, läkarens eget eller herr Bergströms? Det är ju möjligt att det ligger någon öfverdrift i åsigt, som yttra sig på detta sätt, och jag tillåter mig draga den slutsatsen, att liksom det är möjligt att den, som sedan sin ungdom och under hela sitt lif svärmat för latin, något öfverdrifver dess betydelse, är det äfven möjligt att vi å vår sida gjort oss skyldiga till öfverdrift. I alla fall är det säkert, att dessa dubbla linier vid läroverken i hög grad bidraga till kostnadens ökning, och hvad de 5-klassiga angår, hafva de för dem ansetts nödvändiga, förmodligen därför, att man velat bibehålla sambandet med de högre läroverken och underlätta lärjungarnes öfvergång till de senare från de förra. Jag tror att, utom de svårigheter, som ligga i sakens egen natur, tillkommer i afseende på de lägre läroverken lokalpatriotismen, och denna torde äfven böra tagas i beräkning såsom en ganska vigtig faktor vid försöken till förändringar i afseende på dem. Jag skulle för min del kunna gå in på en sådan anordning, att latinundervisningen öfverlemnades till några enbart för detta ändamål upprättade läroverk, ty undervisningen vid det stora flertalet läroverk skulle då icke behöfva störas af latinets nu öfverallt förherrsande inflytande. Genom en förändring i den riktning, som här är angifven, och hvars genomförande nog torde stöta på svårigheter af invecklad natur, blefve fältet dock temligen fritt för vidare reformer. Men utskottets för-

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

(Forts.)

*Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.*

(Forts.)

slag torde i praktiken lättare kunna genomföras, då lokalintressena här hölles utanför frågan, som då uteslutande skulle gälla möjligheten att någorlunda nöjaktigt kunna inrymma latinstudiet inom de 4 sista årskurserna, hvarigenom äfven den stora fördel skulle vinnas, att den avslutningskurs för utträde i praktiska lifvet eller inträde i fackskolorna, som 5:te klassen skulle lemna, otvifvelaktigt i än högre mån skall kunna motsvara sitt ändamål.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Ganska skarpa anmärkningar hafva framstälts mot statsutskottets åtgörande att vid sitt tillstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition foga vilkoret om latinläsningens framflyttande till 6:te klass. Det har sagts, att det skulle strida mot 89 § regeringsformen på den grund, att det der vilkoret, om jag förstod talaren rätt, icke skulle höra till den del af läroverksorganisationen, beträffande hvilken Riksdagen har grundlagsenlig rätt att stipulera vilkor — utan skulle helt och hållet ligga utanför Riksdagens befogenhet. Jag tror, att detta sätt att se saken är något ytligt. Jag behöfver väl knappt erinra, att Riksdagen ganska ofta gör sitt bifall till Kongl. Maj:ts anslagskraf beroende af vilkor, hvilka röra sig inom området för hans sjelfständiga ekonomiska lagstiftningsrätt — det är så vanligt och så ofta förekommande, att vi om det förfarandets grundlagsenlighet väl icke behöfva strida. Skulle dock möjligen anmärkningen afse, att denna undervisningsfråga icke alls eller icke på samma sätt som t. ex. frågan om terminernas utsträckning tillhörde sjelfva läroverksorganisationen? Jag tror likväl att den gör det, och det både nära och innerligt, om man blott vill tillse, hvad det der vilkoret egentligen innebär. Det betyder ingenting annat än att, om Riksdagen bifaller statsutskottets betänkande, och skrifvelse i öfverensstämmelse dermed inkommer till Kongl. Maj:t, har svenska Riksdagen dermed sagt, att Riksdagen, med fäst afseende på tidsförhållandena och den allmänna bildningens kraf, finner här ifrågavarande skolor icke längre böra betraktas såsom förberedande embetsmannabildningsanstalter, bottenkolor för den högre bildning, som bibringas vid universiteten; utan att svenska Riksdagen önskar, att vid anordningarna inom de allmänna läroverken större hänsyn än hittills tages till den allmänt medborgerliga bildningens nuvarande behof. Så vill jag öfversätta det i den föredragna punkten mötande, här kanske något vårdslöst uttryckta vilkoret, att latinet icke skall läsas förrän i 6:te klassen. Ty, mine herrar, för den allmänt medborgerliga bildningen i våra dagar behöfves icke latinet såsom det behöfdes förr. Den nuvarande tiden har helt andra behof, helt andra kraf. Dessa fordra allt mera kraftigt, att det för alla gemensamma bildningsmättet vid läroverken utsträcket att omfatta ej blott såsom nu de 3, utan de 5 lägsta klasserna af läroverket. I och med detsamma latinets öfverflyttas till 6:te klassen, utvidgas

förberörda område och framflyttas det tvång af arbetets fördelning, som i den kongl. propositionen angifves ligga till grund för särskiljandet vid läroverken af en real och en klassisk linie. Väl är arbetets fördelning någonting godt och bra; men det är icke välbetänkt, att man låter den börja för tidigt. Det är bättre att, med hänsyn till den stigande nivån för allmänbildningen i landet, öka antalet af de klasser, som äro fritagna från splittringen i sagda båda linier. Deraf blir naturligtvis följden, att den klassiska linien undantränges; ja, det är sant. Men dermed är icke sagdt att, såsom här påståtts, den allmänna bildningsnivån i landet i följd deraf skulle sjunka. Om jag skulle hafva den uppfattningen, skulle äfven jag tillbakavisa utskottsförslaget, såsom någonting olycksdigert och olycksbringande; men jag har icke denna uppfattning. Och jag tror, att de herrar ledamöter af statsutskottet, hvilka nyss här blefvo utställda »att skämmas», kunna med lugn bära detta sitt skamstraff, ty det skall nog icke dröja många år, innan deras namn i protokollet bemärkas i ett helt annat syfte, än det, hvilket ditfört dem i kväll.

Det har föreslagits, att man i fråga om latinets skulle utbyta ordet »vilkor» mot »förvissning». Dermed skulle man undvika att såra för grundlagens helgd ömtåliga samveten. Metoden erinrar mig om en anekdot, som afhandlade, hurusom två personer under en ordvexling önskade hvarandra, den ene »katten» och den andre »hin» i våld, dervid, på anmärkning att det dock vore oanständigt att tillönska en människa det sistnämnda, den sålunda klandrade svarade, att hans hin i själfva verket icke vore värre än den andres katt. Jag tror det vore en mycket barnslig utväg att genom ordet »förvissning» söka komma ifrån det kinkiga i saken; ty jag frågar eder, mine herrar: hvad skulle Kongl. Maj:t kunna göra, om det föreslagna ordutbytet skedde? Skulle han icke känna sig böra vara lika samvetsöm som Riksdagen, och finna sig förhindrad att begagna sig af den erbjudna lönestaten, då han ser, att Riksdagen beviljat den »under förvissning» att han ställer sig till efter rättelse Riksdagens uttalade önskan om latinets undanskjutande? Verkan blir nog densamma, antingen Riksdagen skriver »med vilkor» eller »under förvissning». Längre fram i detta betänkande pag. 183 hemställles, att Riksdagen måtte anvisa ett belopp af 20,000 kronor för anordnande af föreläsningkurser för arbetsklassen, dock »under följande vilkor» etc. Det är samma förhållande. Vill icke Kongl. Maj:t antaga vilkoret, så kan han icke mottaga anslaget. Men kan »vilket» stå i ena punkten, kan det också stå i den andra.

Det har vidare sagts, att man genom att framskjuta latinets till 6:te klassen skulle ålägga skolynglingarne i sagda klass en rent af »odräglig börda». Då för tio eller tolf år sedan Riksdagen också behandlade denna fråga — jag tillhörde då Andra Kammarren — tillät jag mig påpeka, att genom latinets framflyttande

Lönevägledning för
läroverken vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.
(Forts.)

Lönereglering för
lära- rne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

skulle de studenter, som egnade sig åt klassiska studier, tvingas att använda längre tid under sin universitetsvistelse, än annars skulle behöfts, för att evertuera sig i latin. Men jag tänkte härvid på den ekonomiska sidan af saken, på den förökade kostnaden, som en förlängd akademisk kurs skulle för dem medföra. Det skälet har nu förlorat sin betydelse. Då kunde man ju ännu tvista om skolafgifterna. Nu, då Konung och Riksdag enat sig om dessas påläggande, ställer sig saken annorlunda. »Bördan» möter ju redan i skolan. Men i fråga om sjelfva inlärandet af språket vågar jag påstå, att bördan, om den pålägges först i sjette klassen, skall kännas långt mindre odräglig än i de lägre klasserna. Ty om det någonsin är »en odräglig börda», så är det just för de små, för dessa tio-, elfva-, tolfåringar, som finna sig underkastade att studera latin. De förstå icke hvad det studiet tjänar till, de ega inga förutsättningar för detsamma, och det anförda uttrycket passar därför alldeles utmärkt för att beteckna hvad de anse om saken. Men de äldre, som redan hafva någon kännedom om det gamla samhället, som redan inhemtat nog mycket om antiken, för att vilja lära känna den bättre, och som veta, att man får inträde dit genom studiet af de klassiska språken, för dem kännes det studiet på helt annat sätt. Jag återoppar härför den stora mängd af bondsöner, som först vid äldre år vunnit inträde vid läroverken. Huru raskt och väl hafva de ej skött sitt latinstudium? Har det för dem visat sig vara någon »odräglig börda»? Nej! Min egen erfarenhet från skoltiden vittnar ock, att var det några, som läste latin med allvar och lust, så var det just dessa äldre kamrater, under det att vi yngre sträfvade dermed under mycken suckan och utan intresse. Jag ber äfven att få påpeka, att med den förändrade anordningen i afseende på stilprovet vid maturitetsexamen bör också latinundervisningen i skolorna blifva i hög grad förändrad. Den torra, tröttande, alldeles mekaniska tankegymnastik, till hvilken latinstudiet genom ett ofärligt grammatiserande användes, bör icke vidare der ifrågakomma. Men sker blott så, lägger man bort dessa blott i formelt afseende försvarbara, tidsödande och otidsenliga »duggningar» i fråga om subtiliteter på grammatikans område, blir hufvudsaken för de unge att lära sig läsa och förstå språket, i syfte att taga kännedom om den latinska literaturen och den gamla värld, som af denna representeras, så skall för den mogna ynglingen latinstudiet visserligen icke blifva någon »odräglig börda».

Med ett par ord ber jag få vända mig mot den föregående talare, som sade, att han icke ville tänka sig den dag, då våra domare icke skulle kunna på grundspråket studera den romerska rätten och då läkarne icke skulle kunna läsa sina latinska författare på grundspråket o. s. v. Den dag är redan inne, om man fattar yttrandet i en mening; den dag skall aldrig komma, om man fattar hans yttrande i en annan mening. Afsäg hans yttrande

hela hopen af våra domare, prester, läkare och embetsmän — då är den dagen redan för handen. Ty det torde nog vara det vanliga, att desse *icke* kunna läsa sina klassiska auktorer på grundspråket. Men den dag skall säkerligen aldrig komma, då icke något antal af dem skall kunna det — äfven om latinstudiet framflyttas till sjette klassen. De, som uppbära landets lärda odling, skola alltid komma att hafva insigt i dessa döda språk, emedan man icke kan tänka sig en verklig humanistisk bildning utan en grundlig kännedom af just de klassiska språken.

*Lonereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.*
(Forts.)

Utän att anse mig böra vidare upptaga kammarens tid med att klargöra min ställning i frågan, slutar jag med att förklara mig beredd att rösta bifall till den föredragna punkten.

Herr Törneblad: Jag skall icke upptaga tiden länge; jag skall endast tillåta mig att klarera ett och annat missförstånd, och först och främst vill jag något tala om frågans behandling i statsutskottet. Häri har jag deltagit både på afdelningen och i utskottet och kan säga, att det för mig varit ganska pinsamma dagar, icke minst därför, att jag i betraktande af frågans stora vikt för våra lärare inom mig en och annan gång tvekade, huru jag rätteligen skulle uppfatta den nuvarande ställningen, och om det icke kunde vara nödvändigt att gifva efter på hvad man själf ansåg vara rätt och för undervisningens främjande förmånligt. Jag har på afdelningen, liksom i utskottet, fört striden med en af mina bästa personliga vänner, och jag har måst känna ansvaret af att i en så viktig stund uppträda för den ena eller andra sidan, och likaväl är jag öfvertygad att hvar och en, som inom statsutskottet — på afdelningen så väl som inom plenum — haft att behandla denna fråga, känt sitt ansvar och sin pligt och liksom jag skyldigheten att följa sin öfvertygelse. Min öfvertygelse har stadgats på den grund, att jag icke kunnat anse den föreslagna förändringen innebära någon fördel för läroverken, utan tvärtom skada för både den klassiska och reala linien. Ty sant kan det visserligen vara, att det stora flertalets rätt skall tillgodoses, hvilket också af utskottet uttalats, men den får icke tillgodoses på sådant sätt, att den högre bildningen så väl på den ena linien som på den andra lider deraf. Om kammarens ledamöter tro att det finnes mångläseri blott på latinlinien, misstaga herrarne sig fullständigt. Det finnes och måste finnas äfven på den reala linien, därför att vår tids kraf på kulturens målsmän äro så stora, att det sannerligen fordras ganska allvarsamma ansträngningar för att tillfredsställa dem. Och uppställer man för de 5-klassiga läroverken hufvudsakligen den uppgiften att genomgå en hel, för sig afslutad mera »praktisk» lärokurs, skadas den reala linien, särskildt i sin öfverbyggnad, helt visst lika mycket som latinlinien. Det är också ett misstag, att latinnet skulle upptaga en fjerdedel af *hela* undervisningstiden i skolan; jag vill icke uppe-

Lönreglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

hålla kammaren genom att andraga de hit hörande siffrorna; den talaren, som hade påståendet, torde kunna rätta sin missuppfattning blott genom att se efter hvad skollagen härom föreskrifver.

Jag vill icke heller disputeras med friherre von Kraemer om accent och kvantitet eller tonstyrka i vers; han visade sjelf, att dylika motsatser kunna i versbyggnaden mycket väl förlikas med hvarandra. Lika litet vill jag uppehålla mig vid hans jemförelse mellan den, som vid en jernvägsresa kan latin, och den, som är hemma i de moderna språken, ty denna jemförelse har här ingenting att betyda. Det är lyckligtvis icke så, att latinets utsluter studiet af de moderna främmande språken, ty den, som lärt latin, kan dem i allmänhet fullkomligt lika bra som de andra, ofta bättre. Det beviset är således icke af någon betydelse.

Jag tillåter mig äfven fasta uppmärksamheten derpå, att vissa talare bestämdt visat sig hafva missförstått herr Billings yrkande. Herr Billing har föreslagit ett utbyte af orden »med vilkor» mot orden »med förvisning om» blott i fråga om latinskrifningen eller just det, som chefen för ecklesiastikdepartementet både i år och 1890 förklarar skola ske. »Förvisningen innebär därför ingenting annat, än att man tager fasta på ett yttrande i statsrådsprotokollet, och uttrycket torde således vara fullt berättigadt, men deremot innefattas icke i hans yrkande ett sådant utbyte i fråga om det stora vilkoret eller angående latinets uppflyttning till 6:te klassen, och de som tro, att han gjort ett sådant yrkande, hafva fullständigt misstagit sig; jag har ansatt det vara af yttersta vikt, att detta under diskussionen upplyses.

Jag vill äfven tillägga, att om man nu tager bort latinets i 4:de och 5:te klasserna, kommer alltid spörsmålet, huru det skall gå med alla dem, som behöfva studera latinets, vare sig det är för dem i lag föreskrifvet — och bör vara det — eller därför, att det ligger i sakens natur med afseende på deras tilltänkta lefnadsbana, att de skola göra det. Friherre Klinckowström var så liberal, att han till dessa räknade jurister, medicinare och teologer. För min del tror jag, att det finnes ett slag af jurister, som kan reda sig utan latin, men jag accepterar gerna hans utsaga. Jag tror, att man till dem, som studera latin, kan lägga språkvetenskapsmännen — ty för dem är latinets ett behof — samt äfven historici och filosofer. I alla fall äro de ganska många, för hvilka det är af vikt att lära sig latinets på sådant sätt, att de verkligen deraf hafva nytta både i skolorna och vid universitetet och slippa att för den skull förlänga sin universitetskurs. I det fallet vill jag mot den siste talaren, som påstod att latinstudiet icke vore någon börda för dem, som hunnit till äldre år, citera ett yttrande af en talare i Andra Kammaren 1880, en talare, som torde vara honom mycket väl bekant. Han säger så här: »Inskränker man latinstudiet eller de döda språkens studium till 6:te och 7:de klasserna, så kommer detta att hafva en verkan, som möjligen

icke skall kännas så svår inom elementarläroverkens salar, men som deremot skall göra sig märkbar såsom starkt hinderlig vid universitetsstudierna. Det finnes ingen möjlighet att i ett fläng komma öfver det mekaniska i detta språkstudium. Studiet af ett språk, och latinska språket i synnerhet, är sannerligen icke så lätt, att det icke kräfver en dryg tid, och har man icke under de år, då minnet är friskast, förvärfvat den mekaniska delen af sitt kunskapsförråd, kommer det att kräfva vida längre tid, då man sedermera vid mera framskriden ålder skall inhemta densamma.» Orden uttalades i Andra Kammaren den 5 maj 1880 af då varande representanten för Göteborg, herr Wieselgren. Det är visserligen nu sagdt af talaren, att förhållandena äro förändrade, men de äro det icke derigenom, att latinskrifningen kommer att afskaffas i studentexamen. Ty *skrifning* måste i alla fall ega rum i skolan, och språkets studium bör, såsom förberedande för universitetet, alltid bedrifvas grundligt och ordentligt. De äro icke heller förändrade genom terminsafgifternas förhöjning, ty om afgifter, som böra i skolorna erläggas, blifva större, är det så mycket mera skäl att gifva full valuta därför i skolorna, äfvensom icke öka de för den studerande oundvikliga utgifterna både i skolan och vid universitetet.

Stödjande mig således bland annat på de skäl, som af honom blifvit 1880 anförda, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag med den förändring, som af herr Billing föreslagits.

Herr Borg: Oaktadt jag kunde nöja mig med att instämma i hvad friherre v. Kræmer och herr Wieselgren så förträffligt anför, hvilket jag nästan i alla delar gillar, tillåter jag mig dock att göra några anmärkningar; jag skall blifva helt kort.

Jag kan icke föreställa mig, nu lika litet som förut, då det varit fråga om förändringar i undervisningen inom de allmänna läroverken, att den högre kulturen eller »den klassiska bildningen» skulle råka i någon fara, om latinundervisningen toge sin början först i 6:te klassen, eller att det vore en större fara att nu uppflytta latinets till 6:te klassen, än förut till 4:de, helst om den latinska stilskrifningen, som upptagit så mycken tid, komme att minskas. Jag är lifligt öfvertygad om, trots herrar pedagoger kanske betrakta alla omdömen i denna fråga af en icke fackman såsom ringa vägande, att de, som genomgått den 5:te klassen och der sysselsatt sig med franska och engelska, framför allt med franska, skola på 4 år makligen kunna lära sig den kurs, som fordras för de ändamål, hvilka föreligga vid akademien. De flesta studier, som bedrifvas vid akademien, äro, enligt min tanke, fullt betjenta af den undervisning i latin, som under 4 år kan lemnas.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten derpå, att i en flickskola här i Stockholm, den Wallinska, der lärjungarne

Löne reglering för
lävarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.
(Forts.)

kunna taga studentexamen äfven på den klassiska linien, äro icke mer än 4 år anslagna åt latinet. Om nu kvinnorna — som ju i allmänhet äro männen så ofantligt underlägsna i intelligens och kraft i studier — kunna på 4 år medhinna sina latin-kurser, så frågar jag eder, mine herrar, om icke ynglingarne kunna utföra detsamma, utan att man ställer alltför stora anspråk på dem.

Inom min verksamhetskrets har jag träffat och träffar dagligen och stundligen personer, både äldre och yngre, hvilka tagit studentexamen, och som förklara, att den tid, de använt på det latinska språket, varit den sämst använda i deras lif, och att de skulle tackat sin Gud om de i stället för latinet fått lära sig något af de moderna språken. Jag vill ock fästa uppmärksamheten på ett faktum, som många af herrarne känna till, nemligen huru tarfligt många af våra lärde, professorer, lektorer och adjunkter, taga sig ut i främmande länder, då de skola reda sig med det främmande språket. Det är sorgligt för fosterlandsvännen att träffa på så mycken okunnighet i att tala lefvande språk, som man gemenligen får bevittna hos landsmän, hvilka erhållit till och med en god »klassisk» bildning.

Likaledes ber jag att få anmärka, att om latinet flyttas upp till 6:te klassen, och det visar sig att de 4 åren icke räcka till, är det väl icke något hexmästeri att åstadkomma, att, under ganska långa ferier, en timme om dagen egnas åt latinet. Det gör med 3 månaders ferier 90 timmar om året och på 2 år således 180 timmar, under hvilka, om så behöfdes, man kunde suppleras den bristande insigten i latinet, och jag är fullt öfvertygad om, att den sålunda vunna kunskapen i de flesta fall skulle räcka till.

Att det för öfrigt icke torde vara synnerligen svårt för den, som vid 17 eller 18 år börjat inhemta ifrågavarande språk, att deri skaffa sig erforderliga kunskaper under loppet af 4 år, det har herr Wieselgren redan antydt, liksom det ock utan tvifvel är sant, hvad samme talare yttrat, att för 12- och 13-åringar är latinet ej sällan en plåga.

Långt ifrån således, att detta språk genom den föreslagna reformen skulle komma att gå tillbaka, anser jag, och det är min lifligaste öfvertygelse, att det skulle gå framåt. Det skulle lyfta upp latinet, som i stället för att vara ett tvångsämne skulle blifva mera fritt och med glädje idkas, icke af dem allena, som deri önskade skaffa sig djupare och vidsträcktare insigter. Reformen skulle påtagligen heller icke på något vis sänka den allmänna bildningsnivån.

På grund af dessa i korthet framställda rapsodiska anmärkningar anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag i punkten a.

Herr Fränckel: Jag hade knappast trott, att jag skulle komma att yttra något i denna fråga, om hvilken jag naturligtvis har en liten specialkännedom. Jag hade trott, att man här skulle behandla frågan på samma sätt som i statsutskottet, att man lät den lärda sidans män tvista, man vägrade sedan deras skäl och motskäl mot hvarandra, och slöt sig till den sida, som man ansåg hade förebragt de bästa skälen. Så tror jag också, att de bland herrarne hafva gjort, som här af en medlem från den lärda sidan blifvit utpekade såsom om de icke hade i detta fall gått nog samsvetsgrant tillväga. Men då så skett, och då en af den lärda sidans män här har behagat låta oss veta, att vi i detta fall icke hafva gjort hvad vi bort göra, torde tidpunkten vara inne att, i den mån det är möjligt för hvar och en af oss, få för kammaren förklara, på hvilka grunder vi slutit oss till det förslag, som här föreligger.

Om jag då jemför det sätt, på hvilket ifrån statsrådsbanken i förmiddags hela denna fråga blifvit bedömd, med det sätt, på hvilket förmiddagens talare bedömde statsutskottets majoritet, framträder en stor skillnad. Från statsrådsbanken hörde man, att åsigtterna visserligen varit olika om det slut, hvartill utskottets majoritet kommit. Man gaf skäl och man bestred de skäl, som utskottet anfört, men någon bitterhet fans icke. Huru ha deremot den andra sidans män, som i frågan haft ordet, behandlat statsutskottets majoritet. Jo, beskyllningarna från denna sida hafva varit ganska många och icke minst den, att de, som från denna kammare icke reserverat sig, skulle hafva biträdt ett förslag, som de från början visste icke vara grundlagsenligt.

Om jag betraktar den åttonde hufvudtiteln, som nu föreligger, och derom nämde också herr statsrådet i förmiddags, torde man icke kunna bestrida, att det statsutskott, som behandlat denna hufvudtitel, visat, att det haft mycken känsla för bildningens utveckling, och att det icke velat tillråda Riksdagen att undandraga sig nästan hvilka uppoffringar som helst för att hålla bildningen i vårt land au niveau med öfriga länders. Om man då i en punkt, som denna, har varit af olika åsigt, synes mig det sätt, på hvilket en ärad talare yttrade sig, minst sagdt otillständigt, då han utkastade förebräelser mot de ledamöter, som biträdt en annan åsigt än hans.

Jag tager mig nu friheten att få öfvergå till sjelfva hufvudpunkten, och ber då att få relatera, att af de skäl, som från utskottsmajoritetens sida anfördes, var det hufvudsakliga det, att från skolorna utgå 75 procent af elevernas antal redan i femte klassen och att således de, som derefter skola tillgodoses, utgöra endast 25 procent. Då ställer sig frågan så: bör undervisningen gå i den riktning, att den tillgodose dessa 75 procent, eller bör den tillgodose de 25? Men, mine herrar, det gäller icke att slutligen tillgodose ens dessa 25 procent. Ty om vi se till, huru

Lönereglering för
lärvare vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

Lönreglering för
lärares vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

stor del af dessa 25 procent, som stannar kvar i skolan för att taga studentexamen, skola vi finna, att de minskas ungefär till hälften. Jag gör mig då den frågan: huru bör jag ställa, för att jag åt det största antalet må kunna på den föreskrifna lärotiden lemna den bästa undervisningen? Då har man, från den praktiska sidan sedt, ansett, att man gjorde klokast i att ställa sig på den sidan, der man tillgodosåge de 75 procenten. I viss mån har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet på förmiddagen medgifvit, att vissa af dessa satsar äro rigtiga. Han har för sin del påvisat att, då det gäller att sammanföra folkskolan med elementarläroverket, det vore ett ytterst litet antal, som gick öfver från folkskolan till de allmänna läroverken. På den grund ansåg han, att man borde vidtaga särskilda anordningar för dessa. Detta har man också velat tillämpa på de nu ifrågavarande latinklasserna. — Han sade vidare, att man tyckt sig finna, att man ville gynna latinundervisningen på realundervisningens bekostnad. Derom har icke ordats, men det torde vara obestridligt, och det har flera gånger i dag påståtts, att om man fortsätter med latinundervisningen i fjerde och femte klasserna, och då en viss lärotid tillmätes åt de lärjungar, som der finnas, man måste genom denna undervisning borttaga ett antal timmar, hvilka, enligt vårt förmenande, kunde användas på bättre sätt.

Herr statsrådet sade vidare, att det vore lämpligt att bibehålla vid skolan hvad som för skolan vore naturligt. Ja, just på denna grund hafva vi stält oss på den ståndpunkt, på hvilken vi nu stå.

Ett viktigt skäl, mine herrar, har dock varit den saken, att vi, lika som jag tror hela kammaren här, känt vigten af att lärarnes löner blefve förbättrade. Vi hafva också sökt, hvilka medel som vore lämpliga för att vinna detta mål. Vi hafva varit ställda i valet mellan det förslag, som nu föreligger, att uppflytta latinet till sjetten klassen, och reservanternas förslag att helt simpelt draga in 10 latinläroverk. Vi föredrogo det föreliggande förslaget, isynnerhet som detta hade större utsigt att vinna framgång i Andra Kammaren. Det har vidare sagts, att det vore olämpligt att med denna löneregleringsfråga förbinda detta så kallade vilkor. Jag vill gerna medgifva, isynnerhet efter de upplysningar, som lemnats af herr Annerstedt, att detta kan hafva formella betänkligheter, men jag ber att få upplysa, att dessa formella betänkligheter behandlades icke alls eller åtminstone högst obetydligt inom statsutskottet; och jag medgifver, att om de på det sättet blifvit frambragta, som här har skett, skulle jag åtminstone blifvit tveksam. Å andra sidan torde det dock ursäktas oss, om vi i detta fall låtit leda oss af Kongl. Maj:t sjelf, som fästat vissa vilkor vid denna lönereglering. Då dertill kommer, att med löneregleringen skall vara en viss tjänstgöring förenad, är det väl icke så underligt om man försökt klargöra för sig, på hvilket sätt denna

tjenstgöring skall användas på bästa sätt i skolan. Så mycket mera som detta evolverar kostnadsfrågan. Med ett ord, vi, som varit utskottets majoritet, hafva insett den stora vigten af att lösa den lönereglingsfråga, som nu föreligger, och hvilken svårigen i längden kan uppskjutas. Jag vågar påstå, att om denna fråga uppskjutes, så förderivas faktiskt undervisningen vida mer genom ett sådant uppskof, än genom latinets uppflyttande till sjettem klassen. Det torde således vara klart för dem af herrarne, som vilja bedöma dem af kammarens ledamöter, hvilka hafva biträdt utskottets förslag något mildare, än den nyssnämde talaren gjorde, att vi hafva haft goda anledningar att sluta oss till det förslag, som här föreligger. Jag kan derföre, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

(Forts.)

Herr vice talmannen: Jag hade icke ämnat yttra mig i denna fråga, ty jag har icke något inlägg att göra, då jag icke har någon egen erfarenhet i hithörande frågor, och jag är icke anspråksfull nog att anse min skyldighet vara att i kammarens protokoll bevara min mening i denna fråga. Men här ha förekommit saker under diskussionen, hvilka jag anser, att statsutskottets ordförande icke bör lemna alldeles obeaktade. Men innan jag dertill öfvergår, anser jag mig böra, efter jag har ordet, motivera den reservation, som jag vidfogat utskottets utlåtande.

Jag vill då uttala såsom min mening, att jag finner det i hög grad olämpligt att göra uppflyttandet af latin till sjettem klassen såsom ett vilkor för löneregleringen. Man erkänner från alla håll befogenheten af att en lönereglering sker och äfven att den sker på det sätt, som här är föreslaget. Att då tillägga ett vilkor, som icke beror på lärarne sjelfva att fullgöra, anser jag vara olämpligt, likasom jag anser det vara olämpligt att inlägga ett dylikt, som så nära berör 89 § i regeringsformen. Hvad sjelfva saken angår, har jag icke heller kunnat dela den mening, som utskottet här uttalat. Jag delar deremot den åsigt, som återfinnes i den reservation, hvilken afgifvits af några ledamöter från denna kammare inom utskottet. På detta område erfarna skolmän, den klassiska bildningens målsmän, hafva sagt oss, att uppflyttandet af latin till sjettem klassen skulle medföra väsentliga olägenheter inom skolorna och menligt inverka på den klassiska bildningen. Att likväl gå den vägen anser jag icke vara rätt; man bör, synes mig, tillgodose realbildningen på ett annat sätt eller genom att öka antalet realskolor och minska antalet af dem, som meddela undervisning i latin. Den vägen kan jag tänka mig att man kan gå. Jag tycker, att hvar och en linie bör få ordna sin undervisning på det sätt, som lämpar sig bäst för den. Att påyrka, det undervisningen å den klassiska linien skall ordnas på ett sätt, som dess målsmän anse förkastligt, anser jag vara ett förtryck, och att realundervisningen skall kunna förtrycka den klassiska undervisningen

Lönreglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

anser jag lika orätt, som att den klassiska undervisningen skulle förtrycka den reala. Dessa äro mina åsigter i frågan.

Det var emellertid icke endast detta jag ville uttala. En ledamot har här velat till kammarens protokoll bevara namnen på dem, som delat utskottsmajoritetens mening. Jag tror icke, att någon af mina med mig olika tänkande kamrater i utskottet i någon mån känner sig obehagligt berörd af att hans namn blifvit under öfverläggningen nämndt därför, att han hyst den eller den meningen. Jag tror nemligen, att hvar och en af dem gerna står för sin mening i denna fråga så väl som i alla andra. Hvad som deremot obehagligt har berört dem, och jag vågar påstå en mängd af kammarens ledamöter, har varit det sätt, hvarpå detta omnämmande skedde. Jag tillåter mig uttala såsom min och, jag är öfvertygad derom, äfven kammarens mening, att kammarens öfverläggningar icke skulle lida, om de präglades af något mera aktning för olika tänkande.

Efter detta anförande hördes starka bifallsrop.

Herr Alin: Efter den utredning af det af statsutskottet framställda förslagets konstitutionella beskaffenhet, som herr Annerstedt lemnat, hade jag icke tänkt ytra mig i denna fråga. Jag har emellertid blifvit förmådd att uppträda af ett argument gent emot herr Annerstedts bevis, som framfördes af herr Wieselgren. Herr Wieselgren påpekade, att utskottets vilkor i fråga om latinets framflyttning var en organisationsfråga. Det har visserligen ingen bestridt, med hvad man bestrider är, att detta vilkor står i organiskt samband med frågan om höjande af elementarlärarnes löner. Herr Fränckel nämnde om det vilkor Kongl. Maj:t fäst vid ifrågasvarande förhöjning. Detta är ett vilkor, som står i organiskt samband med förhöjningen, nemligen ökad tjänstgöringstid. Ökad lön betingar ökad tjänstgöringstid och tvärt om. Men står deremot frågan, i hvilken klass ett språk skall börja, visserligen icke i något organiskt samband med frågan om ändring i bestämmelserna om beloppet af lärarnes löner. Herr Wieselgren framhöll hvad han ansåg som den egentliga innebörden i ett godkännande från Riksdagens sida af ett sådant vilkor som det statsutskottet fäst vid bifall till den kungliga propositionen om höjande af lärarnes löner; det skulle innebära, att Riksdagen härmed uttalat den önskan — jag tror jag kan sammanfatta hans ord så — att våra skolor skulle förvandlas från att vara embetsmannabildningsskolor till allmänbildningsskolor. Nå väl! Men hvilken är den grundlagsenliga formen för framförande af Riksdagens önskningsar i sådana frågor? Den grundlagsenliga formen är den, att en dylik önskan uttalas genom en skrifvelse, åvägarbragt genom sammanstående beslut af båda kamrarna. Hvad är åter den grundlagsenliga formen för uttalande af Riksdagens

mening i anslagsfrågor, då kamrarne stannat i olika beslut? Det är den gemensamma voteringen. Genom att utskottet i sitt förslag sammanfört en anslagsfråga och en organisationsfråga, som icke står i organiskt samband med anslagsfrågan, har utskottet gjort sitt till för att, om kamrarne stanna i olika beslut, strid skall komma att uppstå, huru dessa olika beslut skola behandlas, för att deraf skall framgå ett Riksdagens beslut. Detta hade icke skett, i fall utskottet iakttagit den regel, som i 55 § riksdagsordningen finnes stadgad i afseende å motioner, enligt hvilken »ej må i en skrift flere mål af olika beskaffenhet sammanföras», en regel, som enligt mitt förmenande, bör iakttagas icke blott af motionärer, utan, för så vidt det dermed afsedda ändamålet skall kunna vinnas, naturligtvis äfven af utskott och kamrar.

Jag anhåller, herr talman, få förena mig i det yrkande, som framstälts af herrar Annerstedt och Sundberg.

Herr Bergström: Herr vice talmannen fann tillståndigt att i en skolmästrandande ton uppträda emot ett yttrande, som jag haft. Jag kan icke inse, att jag i något hänseende felat emot parlamentarisk takt och ordning eller brustit i aktning emot olika tänkande. Insåge jag detta, skulle jag icke ett ögonblick tveka att öppet erkänna det och bedja om ursäkt derför. Man strider icke endast emot resonnement, äfven i parlamentarisk strid strides man emot man. Jag kan icke finna något brottsligt eller föraktligt deri, att jag uppgifvit de ledamöter i kammaren, som inom utskottet understödt en mening och fört ett resonnement, som jag på det högsta ogillar. Äfven om herr vice talmannen understöddes af ännu högljuddare bravorop, än dem, som egnades hans anförande mot mig, kan jag dock icke erkänna, att han haft befogad anledning att uppträda såsom skolmästare, vare sig det nu skett af egen drift eller på uppmaning af de herrar, som blifvit af mig nämnda. Jag tillbakavisar hans opåkallade tillrättavisning.

Herr Sandberg: Att en löneförbättring är väl behöflig för och väl förtjent af den klass, jag tillhör, torde icke af någon kunna bestridas. Men mitt samvete hindrar mig att köpa en sådan förmån för mig och mina embetsbröder genom att bifalla åtgärder, som synas mig skadliga och olycksbringande för den bildningssökande ungdomen.

Då i det nu föredragna momentet införts bestämmelser om särskilda terminsafgifter till statsverket, vill jag taga mig friheten yttra några ord i denna sak, när det torde vara för sent att i denna fråga framställa något yrkande, när mom. c) förekommer, om punkten a) redan af kammaren antagits.

Det har varit en ära och en lycka för vårt land, att den allmänna undervisningen hos oss varit kostnadsfri eller åtminstone

*Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.*

(Forts.)

icke belastad med afgifter till statsverket. Genom detta förhållande har det varit möjligt för äfven den fattigaste att erhålla bildning och nå statens och kyrkans högsta värdigheter. Nu skall ett sådant förhållande förändras, och ståndscirkulationen, hvilken jag anser så ytterst viktig, hindras. Detta afhjelpes icke genom att ett visst procentantal skall kunna befrias. Såsom förhållandena nu äro, och med de afgifter som nu erläggas till läroverken, är intet sådant procentantal bestämdt, utan det beror på lärjungarnes förmögenhetsvilkor, huruvida de skola vinna befrielse från någon del af eller alla dessa afgifter. Förhållandena i detta afseende äro mycket vexlande, den ena tiden kan det vid ett läroverk vara många fattiga, som behöfva lindring, ett annat år färre. Beträffande den ifrågasatta nämnden, som nu skall bestämman hvilka lärjungar, som skola erhålla half eller hel befrielse från afgiften till statsverket, så synes den mig ytterst tungrodd. Den skall bestå af »läroverkets rektor såsom ordförande, klassföreståndaren för den klass eller afdelning, som frågan i hvarje särskildt fall gäller, samt en af läroverksstadens kommunalstyrelse och två af vederbörande landsting valda ledamöter». Skola dessa af landstingen valda ledamöter resa omkring till alla läroverk inom landstingsområdet, så måste de väl hafva ersättning, och då kanske en betydlig del af de afgifter, som skola påläggas lärjungarne, deraf medtages. Jag yrkar afslag på förslaget om införande af afgifter till statsverket.

Herr Wennerberg: Jag har med flit afhållit mig från att begära ordet i denna fråga, i hvares behandling jag ofta deltagit och i hvilken jag förr måst tala både länge och kanske ofta trötta. Under dagens lopp hafva meningarna brutits mot hvarandra; allt hvad som rimligen kan sägas för Kongl. Maj:ts proposition har blifvit sagdt, allt hvad som rimligen kan sägas för statsutskottets förslag har också blifvit sagdt.

Vi få icke taga striden om latinets som en onödig strid. Den försiggår nu på flera ställen i Europa, och den har försiggått flera år i Tyskland. Der finnes till och med ett parti, som ställt upp vår skolstadga såsom ett mönster, och detta är ett stort parti; det finnes jemväl ett annat, som fäster öfvervägande intresse vid studiet af klassiska språk; detta är kvalitativt mest betydande, och striden pågår ännu med stor hetta.

Det förslag, som nu framlagts af Kongl. Maj:t, är nästan ordagrant detsamma, för hvilket jag lyckades få hans bifall att framföra till 1890 års Riksdag. Det må således ingen undra på, om jag till punkt och pricka gillar och instämmer i detta förslag. I den förklaring, med hvilken den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet inledde diskussionen i morse, instämmer jag också helt och hållet. Han lyckades på en kort stund framlägga hela betydelsen af statens skyldighet att icke endast tillgodose den

stora allmänna folkbildningen, eller den mera på det praktiska lifvet rigtade bildningen, utan också den s. k. lärda bildningen. Det finnes intet land, mine herrar, der en af dessa utan ett hårdt bakslag blifvit eller skall blifva kastad å sido.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.
(Forts.)

Vi hafva för folkundervisningen här i Sverige gjort så mycket, att det är en heder för vårt land, detta erkännes också af andra nationer, och ändå återstår ganska mycket att göra. Men det har icke fallit någon in att säga, att de summor, som offrats på elementarläroverken, borde offrats, äfven de, på den allmänna folkundervisningen, på grund deraf att undervisningen der gäller hundratusental, när den i andra fallet eller vid elementarläroverken endast gäller tusental. Nej visst icke! Man har insett behovet äfven här, och Riksdagen har frikostigt gifvit medel dertill, ja till och med någon gång mer än hvad som behöfts, men det har icke varit Kongl. Maj:ts fel, utan Riksdagens eget att så skett. Det finnes dock ännu en bildning att tillgodose. Men — då vi nu vilja tala om dem, som för den vetenskapliga utbildningen skola fortsätta sina studier vid universitetet, är det icke längre fråga om hundratusental eller tusental; då gäller det endast några hundratal. Men skulle staten därför icke hafva skyldighet tillse, att också detta statsändamål blir tillgodosedt? Jo, redan konsekvensen af hvad jag sagt fordrar, att så måste vara. Men vi hafva härvid också att se till, huru förhållandena i detta hänseende äro i andra länder. Ingenstädes vanvårdas den klassiska undervisningen hos något folk, som sätter värde på att få räknas bland Europas mest bildade nationer. Och vi hafva ännu den äran, mine herrar, lät oss icke spilla bort den! Vi hafva spilt bort så mycket annat, att vi derigenom måst stiga ned i ett andra led. Låtom oss icke göra detta äfven i afseende på den högre undervisningen genom förhastadt försök att insätta något nytt, för hvilket man icke tillräckligt rådfrågat den allmänna och enskilda erfarenheten.

Jag vill upprigtigt säga, att jag med sorg läst statsutskottets utlåtande. Den säkerhet, med hvilken utskottet tillbakavisar såväl departementschefens som äfven skolkomiténs åsigter, är nästan omöjlig att begripa hos andra personer än dem, som ställa tycken och syften högre än insigt och erfarenhet. På andra ställen tager man till största delen sakkunnige, då det gäller att bedöma en fråga, för hvilken den allmänna bildningen icke är tillräcklig. Har det varit fallet här? Huru göra vi, om vi vilja hafva ett särskildt utskott i försvarsfrågan? Utesluta vi derifrån nästan alla militärer? Nej visst icke! Huru har nu denna fråga blifvit behandlad? Den har blifvit bedömd inom ett utskott som — med allt det värde jag sätter på personerna inom detsamma och med all den respekt jag är villig och skyldig att hysa för dessa personers åsigter — saknar erforderlig sakkunskap, då det inom sig från denna kamrars räknat endast en pedagog närvarande vid öfverläggningarna,

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och jem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

och denne har också ställt sig på den ståndpunkt, hvilken jag anser vara den rigtiga. Detta om insigten. Och huru står det vidare till med erfarenheten? Hvilket land har statsutskottet att åberopa för en så genomgripande reform som den föreslagna? Intet! Man har gjort ett kient försök att få fram Danmark, men man har glömt berätta, att redan vid inträdet i skolan är genom dyr privatundervisning undangjord en hel hop, som vi göra undan nästan kostnadsfritt i de lägre klasserna.

Det fans en tid då jag — och jag tror med orätt — klandrades såsom latinfiende; det ansågs nemligen såsom en skada, att latinets flyttades fram till 4:de klassen. Jag tackar Gud, att det visat sig, att det gick för sig till stor fromma för undervisningen i dess helhet. Nu säger man emellertid, att klockan är slagen för latinets; men då bör man också säga *hvad* hon är slagen. Så gör man i det praktiska lifvet. Den frågan kommer i allmänhet och med allt skäl fram, då man säger, att klockan är slagen: *hvad* slog hon? Och hon slår efter tidsberäkning lika i alla land. Mine herrar! Ännu har icke klockan slagit i något af våra civiliserade länder det slag som anger, att latinets skall ur elementarundervisningen försvinna eller ens uppskjutas till de fyra högsta klasserna.

På hvilken grund skola de herrar då stå, som nu vilja riskera denna farliga reform? Jag beklagar den departementschef, som, ifall det blefve Riksdagens beslut att gå in på statsutskottets förslag, skulle sätta ihop en läsordning, duglig för den blifvande undervisningen i våra skolor. Jag anser det rent af omöjligt. Det skulle åstadkomma en omkastning i afseende å läroämnen, som skulle göra det omöjligt att till en början få en god läsordning; och äfven sedan med en sådan skulle lärarne finnas vara oberedda att efter tillräckligt god pedagogisk metod och med godt resultat sköta undervisningen.

Min granne här har påpekat origtigheten af att gripa in i Kongl. Maj:ts af grundlagen honom gifna rätt i ett ärende sådant som detta. Jag tror han har fullkomligt rätt. Men äfven om ett sådant vilkor som det ifrågavarande skulle kunna sättas, befarar jag deraf stora olägenheter, ifall det skulle intagas i Riksdagens beslut; och ifall Kongl. Maj:t af barmhertighetskänsla för dessa lärare, hvilkas knappa lönevilkor begagnas nära nog som ett slags tumskruf för att få den ifrågasatta organisationen fram, skulle anse sig böra lemna sitt bifall dertill, då skulle den skada, som tillfogats den s. k. lärda bildningen, efter min åsigt, icke kunna repareras.

Det har nämnts, att man icke tillgodosett den reala bildningen. Må det ursäktas mig, om jag säger, att en sådan beskylning icke kan träffa mig. Den reala bildningen har vid våra allmänna läroverk framgått med stora steg under de 19 år som förflutit, sedan den skolordning bestämdes, som ännu följes

och som — ursäktat ett ytterligare skryt — slutligen fått sig öppnad tillgång till våra universitet. Hade det nu icke varit utskottets skyldighet att framlägga ett förslag till ny läsordning, då utskottet ansett sig ha skäl att klaga öfver, att den reala linien icke kan bära tyngden af att bredvid den går en bilinie för dem, som vilja läsa latin i 4:de och 5:te klasserna, utan att detta på något vis skadligt griper in på den reala linien? Så länge vi hafva denna bilinie kvar, säger utskottet, kunna vi aldrig inrätta det ordentligt. Hvarför har utskottet då icke kommit fram med ett läsordningsförslag för de fem lägsta klasserna? Detta hade då kunnat visa, huruvida, med den läsordning utskottet anser bäst för den reala linien och således af praktiskt större betydelse än den, som nu finnes, icke äfven en latinlinie kunde fortfarande existera. Det har icke skett! Och det är dock just det, som hade bort ske.

Jag skall nu sluta. Jag lägger denna fråga på herrarnes hjertan. Den är vigtig, för mig den vigtigaste näst efter försvarsfrågan; ty detta är också en försvarsfråga. Det är en fråga, der det gäller, huruvida vi skola kunna värna vår plats i de bildade nationernas första led, eller om vi skola stiga ned. Och här gäller nu först ingenting annat, än huruvida vi vilja låta äfven en basis för lärda bildningen få finnas, på hvilken denna kan utveckla sig. Sverige har visat sig mäktigt nog att ega män, sådana som hela Europa erkänt stå i främsta ledet bland bildningens män. Vilja vi, mine herrar, riskera att för framtiden detta icke skall inträffa? Äfven om vi skulle kunna få fröjda oss åt en större praktisk lifaktighet, en större mängd dugliga och förträffliga industriidkare, än vi nu hafva, men tillika skulle finna, att våra vetenskapsmän blefve allt färre och obetydligare, hafva vi gjort någon vinst då? Jag vill nu som sagdt sluta. Jag ber blott att få förena mig med dem som, med uteslutande af vilkoret, för öfrigt icke hafva något att invända mot den föredragna punkten, och yrkar jag således bifall till herr Annerstedts förslag.

Herr af Burén: Jag vill i denna fråga icke föra min egen talan, utan mina söners. En strid uppstod mellan dem och mig, då de skulle välja mellan den latinska och den reala linien. De fingo icke uppfylla sin önskan att gå den reala linien, utan måste gå den latinska. De äro nu studenter och ute i praktiska lifvet, och då jag nu frågar dem: Var det någon olycka för eder att gå den latinska linien? så svara de mig: »För att en byggnad skall kunna bestå måste den hvila på en fast grund. Om grunden är dålig, så faller hela huset. Latinet har varit grundläggande för oss och vi tacka vår far som uppmanade oss att gå den linien.» De hade en helt annan uppfattning än herr Borg, då han sade, att det var det sämsta, en yngling kunde använda sin tid på, och likaså en annan än herr Wieselgren, som sade, att latinet var motbjudande för pojkar. Nej, de öfvertygade mig och sig, att de

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.
(Forts.)

Lönereglering för
lärarne vid de
högre och fem-
klassiga allmän-
na läroverken.

(Forts.)

valt den bästa vägen, och jag tror för min del att vi göra det-
samma, om vi låta våra söner fortfarande studera latin. Jag har
intet yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr
talmannen, att i afseende på nu förevarande moment yrkats:
1:o) bifall till hvad utskottet hemställt; 2:o) af herr *Annerstedt*,
med hvilken herr *Sundberg* med flere förenat sig, bifall till ut-
skottets hemställan med uteslutande af det af utskottet föreslagna
vilkor om ändringar i läroverksstadgan beträffande latinska språket;
3:o) af herr *Billing*, med hvilken herr *Boström*, *Filip*, jemte andra
instämt, »att Riksdagen, med bifall till Kongl. Majts proposition,
men med afslag å herrar I. Månssons och J. Nydahls i ämnet
väckta motioner, må — under förutsättning ej mindre att läs-
tiden vid de högre och femklassiga allmänna läroverken så ut-
sträcket, att lärarnes tjenstgöringstid kommer att uppgå till 39
veckor om året, än äfven att Riksdagen beslutar införandet af
särskilda terminsafgifter, på sätt i denna punkt under mom. c)
föreslås, samt under förvisning att sådan ändring i stadgan för
rikets allmänna läroverk vidtages, att, i öfverensstämmelse med
chefens för ecklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsproto-
kollet den 7 Februari 1890 framställda åsigt, det nuvarande latin-
ska öfversättningsprovet i mogenhetsexamen borttages, — för
lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken be-
stämman följande löneförmåner, att gälla från och med år 1893:»
etc. (i likhet med utskottet); samt 4:o) af herr *Sandberg*, att ut-
skottets hemställan måtte bifallas med uteslutande af ej mindre
den af utskottet tillstyrkta förutsättning om införandet af särskilda
terminsafgifter än ock det af utskottet föreslagna vilkor om än-
dringar i läroverksstadgan beträffande latinska språket.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med
dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkän-
nande af herr *Annerstedts* förslag vara med öfvervägande ja
besvarad.

Friherre *von Kræmer* begärde votering, i anledning hvaraf och
sedan till kontraposition dervid antagits bifall till utskottets
hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande om-
röstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i mom. a) i
10 punkten af sitt utlåtande n:o 9 med uteslutande af det af ut-
skottet föreslagna vilkor om ändringar i läroverksstadgan beträ-
ffande latinska språket, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 31.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. c.)

Herr Boström, Filip: Som kammaren behagade finna har statsutskottet, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition, i de 2 sista momenten föreslagit: Om förhöjda terminsafgifter vid allmänna läroverk.

»att lärjunge, som ej före läseterminens utgång erlagt stadgade afgifter, skall från läroverket uteslutas, intill dess den resterande afgiften blifvit gulden; samt

att, om lärjunge, som enligt näst föregående punkt blifvit från läroverket utesluten, önskar erhålla afgangsbetyg, sådant må för honom utfärdas; dock att å detsamma skall antecknas den skuld, i hvilken han häftar på grund af uraktlåtenheten att erlægga de stadgade afgifterna.»

Mot den sista af dessa två punkter har inom Andra Kammaren ganska stort motstånd egt rum. Man önskade att den förändring skulle vidtagas, att det ej gjordes en sådan anteckning på afgangsbetyget, utan, om en lärjunge önskade afgå från läroverket, skulle han få ett särskildt betyg af läroverkets rektor, att afgiften ej vore till fullo gulden. För antagande af denna förändring af Andra Kammaren uppträdde herr ecklesiastikministern och förklarade, att han för sin del ej hade något emot en sådan. Den ifrågavarande ändringen af sista mom., hvilken Andra Kammaren ville antaga, har följande lydelse: »att lärjunge, som bevistat allmänt läroverk, skall, om han söker inträde vid annat allmänt läroverk, med intyg styrka, att han ej vid det läroverk han lemnat häftar i skuld för oguldna terminsafgifter.»

Genom en sådan förändring slipper han ifrån, att uti afgangsbetyget intages att han försummat denna inbetalning, men han skall dock styrka med särskildt betyg, att den är verkställd för att han skall kunna blifva antagen i annat läroverk.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att, med afslag å sista mom. af den föredragna punkten, yrka bifall till det af mig nu upplästa ändringsförslag.

Om förhöjda terminsafgifter vid allmänna läroverk.
(Forts.)

Herr Törnebladh: Jag anhåller att få instämman med herr Boström. Jag anser den föreslagna förändringen fullkomligt oskadlig och i det hela kanske bättre.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande nu föreliggande moment endast yrkats, af herr Boström, Filip, bifall till utskottets hemställan med den ändring, att sista stycket erhöles följande lydelse: »att lärjunge, som bevisat allmänt läroverk, skall, om han söker inträde vid annat allmänt läroverk, med intyg styrka, att han ej vid det läroverk han lemnat häftar i skuld för oguldna terminsafgifter.»

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af nämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. d).

Herr Törnebladh: Jag skall icke upptaga tiden länge.

Jag tillåter mig att, med åberopande hufvudsakligen af de skäl, hvilka på förmiddagen af herr ecklesiastikministern anförts, anhålla att kammaren måtte afslå det förslag, som innefattas i mom. d) och till hvad då blef sagdt endast lägga det, att enligt min åsigt skulle indragningen af första klassen, hvaremot alla Första Kammarens ledamöter i utskottet reserverat sig, vara för läroverket skadlig, såsom föranledande genom lagbestämd förkortning af lärotiden för *den enskilde* ofta en faktisk förlängning af densamma, i det han ej medbinner sitt kunskapsmått på föreskrifven tid, likasom och indragningen, enligt min åsigt, för folkskolan ej skulle vara nyttig.

Herr Wieselgren: Jag instämmer uti den föregående talarrens yrkande; men jag vill på samma gång nämna att jag gör det från precis samma principiella grund, hvilken jag intagit vid behandlingen af den föregående punkten. Det skulle, efter mitt förmenande, icke vara gagneligt för den afdelning af de allmänna läroverken, hvilken man enligt första punktens syfte anslår åt den allmänt medborgerliga bildningen, att indraga folkskolan såsom bottenkola för denna; men en sådan åtgärd skulle deremot å folkskolan utöfva ett lika menligt inflytande som det, hvilket elementarläroverket såsom bottenkola för universiteten fått röna af dess studentexamens kraf. Vida bättre är det, att i möjlig mån låta hvarje afdelning af dessa bildningsanstalter hafva sitt sjelfständiga mål, der och i den mån det är möjligt.

På denna grund, som sagdt, instämmer jag i den föregående talarrens yrkande.

Ifrågasatt indragning af första klassen vid de högre och femklassiga läroverken.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på det nu föredragna momentet endast yrkats afslag å utskottets hemställan.

Derefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Mom. e).

Herr Boström, Filip: Då Riksdagen nyss afslagit den föregående punkten, tillåter jag mig blott yrka att orden »i öfrigt» i denna punkt måtte utgå, då dessa motioner till alla delar äro afslagna.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren utskottets i föreliggande moment gjorda hemställan med uteslutande af orden »i öfrigt».

På hemställan af herr talmannen uppsköts den fortsatta behandlingen af förevarande utlåtande till nästa sammanträde.

Herr talmannen hemställde, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och näst derefter statsutskottets utlåtande n:o 9, angående anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel, till fortsatt handläggning, samt vidare bevillningsutskottets betänkande n:o 9, angående tullbevillningen.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 10.14 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
